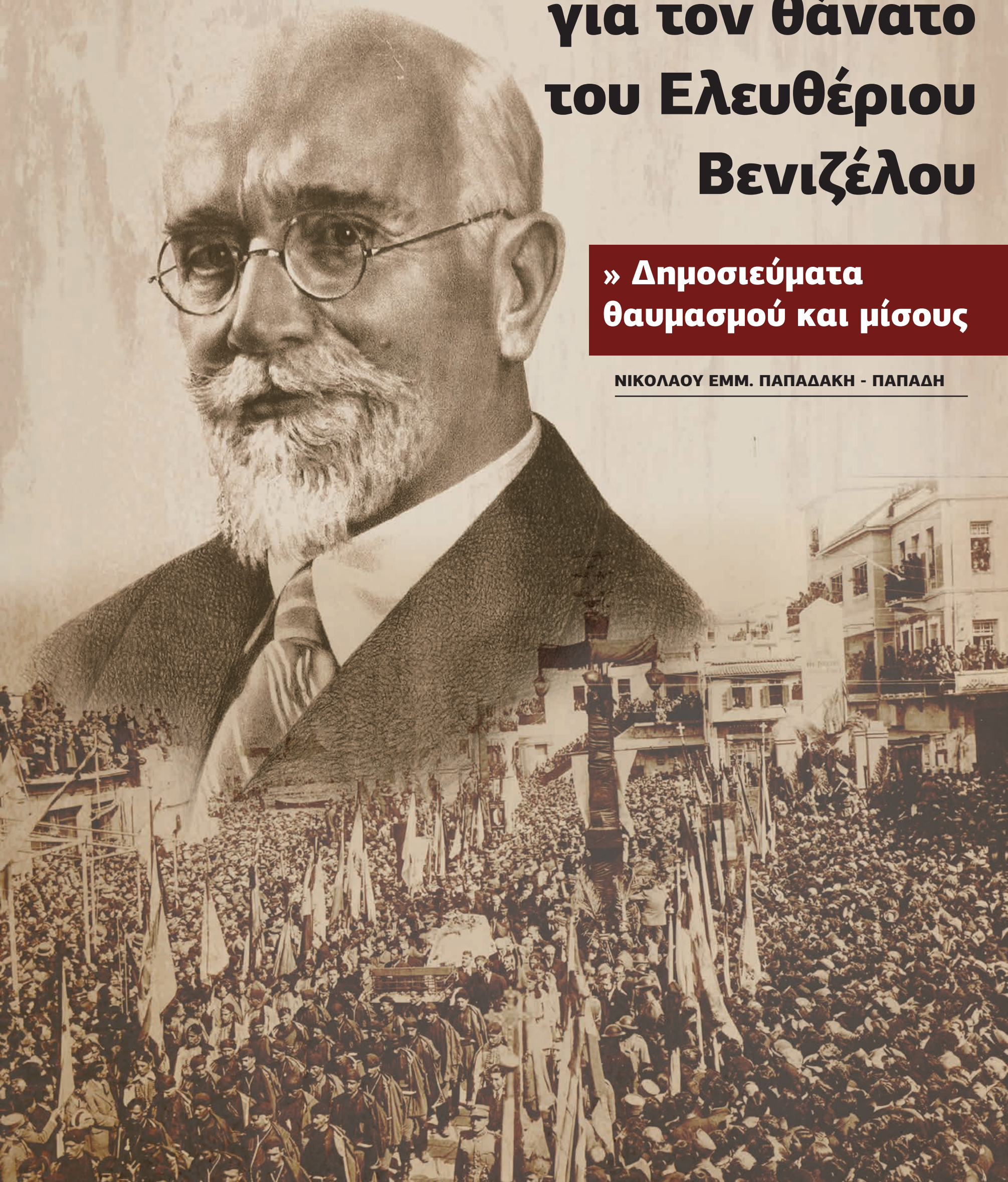

85 ΧΡΟΝΙΑ ΠΡΙΝ

Ο Αθηναϊκός Τύπος για τον θάνατο του Ελευθέριου Βενιζέλου

**» Δημοσιεύματα
θαυμασμού και μίσους**

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΕΜΜ. ΠΑΠΑΔΑΚΗ - ΠΑΠΑΔΗ

Χανιώτικα νέα

**ΝΙΚΟΛΑΟΥ
ΕΜΜ. ΠΑΠΑΔΑΚΗ -
ΠΑΠΑΔΗ**

Γενικού Διευθυντή
Εθνικού Ιδρύματος
Ερευνών & Μελετών
«Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος»

85 ΧΡΟΝΙΑ ΠΡΙΝ

Ο Αθηναϊκός Τύπος για τον θάνατο του Ελευθέριου Βενιζέλου

» Δημοσιεύματα θαυμασμού και μίσους

Αντικείμενο του σημερινού αφιερώματος είναι η είδηση του θανάτου του Ελευθερίου Βενιζέλου στον ημερήσιο αθηναϊκό τύπο από τα μέσα Μαρτίου ως τις αρχές Απριλίου του 1936, ημερομηνία κατά την οποία έχει ολοκληρωθεί και η ταφή του στο Ακρωτήρι.

Όπως είναι φυσικό τα δημοσιεύματα επικεντρώνονται στο συγκλονιστικό γεγονός του θανάτου του πολιτικού ηγέτη, που άλλαξε τη μοίρα και το χάρτη της πατρίδας μας και που, όπως προκύπτει από το πλήθος και την έκταση των άρθρων, για αρκετό καιρό αποτελούσε το κορυφαίο θέμα της πολιτικής ειδησεογραφίας.

Μέσα από μια πληθώρα άρθρων που δημοσιεύθηκαν, επιλέξαμε **λίγα** χαρακτηριστικά, για να καταδειχθεί ο τρόπος που ο Τύπος εξέλαβε, ανάλογα με την πολιτική του «χροιά», το συγκεκριμένο γεγονός. Μέσα από την αποτύπωση των εντυπώσεων που προκάλεσε η είδηση του θανάτου του Ελευθερίου Βενιζέλου στις 18 Μαρτίου του 1936, στην ουσία γίνεται μια αποτίμηση, θετική ή αρνητική, της ίδιας της προσωπικότητας και του έργου του. Παράλληλα, τα κείμενα αυτά δίνουν το χρονικό της εποχής, απηχούν το γενικότερο κλίμα της περιόδου και αναπλάθουν το σκηνικό της δραματικής περιόδου, την οποία εσφράγισε με την καταλυτική παρουσία του ο Ελευθέριος Βενιζέλος.

Ο χώρος δεν μας επιτρέπει να προβούμε σε ανθολόγηση δημοσιευμάτων του ξένου Τύπου. Θα το επιχειρήσουμε σε άλλη περίπτωση.

Το άρθρο βασίζεται στην έκδοση του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών και Μελετών «Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος» «Ο θάνατος του Ελευθερίου Βενιζέλου στον αθηναϊκό τύπο» της Ελένης Γαρδίκας – Κατσιαδάκη.

Ν.Π.

Η επίσημη Γαλλία τιμά τον νεκρό κατά την επιμνημόσυνη δέηση στην Ορθόδοξη Εκκλησία του Αγίου Στεφάνου

του Παύλου
Παλαιολόγου*

ΑΘΗΝΑΪΚΑ ΝΕΑ
Τετάρτη, 18 Μαρτίου 1936

Ο κολοσσός που σωριάσθηκε Η πρώτη και τελευταία συνάντησις με τον μεγάλο μας νεκρόν

Φθινόπωρο του 1915. Ο Βενιζέλος, πρόεδρος της κυβερνήσεως και υπουργός των Εξωτερικών. Εκόχλαζον τα πάθη. Αντιβενιζελικός, κατά τον μήνα εκείνον ο Γαβριηλίδης της «Ακροπόλεως» - ήτο ευμετάβολος εις τας ιδέας του ο μεγάλος διδάσκαλος της δημοσιογραφίας - του είχε κηρύξει αμείλικτον πόλεμον. Δεν έγγραφε, έμαστίγωνε. Ο Βενιζέλος εθαύμαζε τον Γαβριηλίδη, όπως και ο Γαβριηλίδης ολίγα έτη βραδύτερον εθαύμαζε τον Βενιζέλον. Τότε όμως ήτο περίοδος εξαιρετικής εξάψεως. Τί νά έλεγε το άρθρον της ημέρας εκείνης για ν' αναγκασθή να τον πάρη ο Βενιζέλος στο τηλέφωνο; «Παρακαλώ τον κ. διευθυντήν να περάση από το υπουργείον».

Δόκιμος συντάκτης της «Ακροπόλεως» επιχειρών τα πρώτα δειλά βήματα εις το επάγγελμα, έσπευσα να του το αναγγείλω.

- Κύριε διευθυντά, ο Βενιζέλος!

Εγέλασε το ομηρικό γέλιο του και πήρε αμέσως την απόφασί του.

- Θα πάτε σεις σ' αυτόν τον κύριον!

Διαταγή. Και είχε την έννοιάν της. Ο διευθυντής της εφημερίδος απαξίωσε να εμφανισθή ενώπιον του προέδρου της κυβερνήσεως και του έστειλε εις ένδειξιν εσχάτης περιφρονήσεως τον τελευταίον εκ των συντακτών του -τον δόκιμον.

Προ δεκαπενθημέρου αφιχθείς εις τας Αθήνας δεν εγνώριζε ούτε τους δρόμους της πόλεως και η πρώτη αυτή αποστολή τον εφόβισε.

- Κύριε διευθυντά!...

Πηγαίνετε, είπα. Εις τον διάβολον, κύριε!

Το είπε. Δευτέρα γνώμη δεν χωρούσε. Ο Βενιζέλος κατάλαβε αμέσως περί τίνος πρόκειται. Με κύτταξε από πάνω ως κάτω. Εις την αρχή έγέλασε. Αμέσως όμως άλλαξε ύφος και αγριεμένος με διέταξε και αυτός.

- Να πάτε και να του πείτε ότι την «Ακρόπολι» τη θέλω ψηλά, πολύ ψηλά. Καταλάβετε τι θα του πητε;

- Μάλιστα, κύριε πρόεδρε.

Ήτο η πρώτη μου αποστολή και η πρώτη επαφή με τον Βενιζέλον.

Η τελευταία ήτο εις τα Χανιά τον Οκτώβριον του 1934. Άλλοι καιροί και άλλαι συνθήκαι. Φλέγον ζήτημα, το ζήτημα της εκλογής προέδρου της δημοκρατίας. Οι απεσταλμένοι των αθηναϊκών εφημερίδων είχαμε αγκυροβολήση εις τα Χανιά μεταδίδοντες πρωί και βράδυ τας δηλώσεις και τα άρθρα του αρχηγού των φιλελευθέρων.

Η απόπειρα δολοφονίας της λεωφόρου Κηφισιάς τον είχε αναγκάση εις αυτοεξορίαν. Εκεί ανέπνεε ελεύθερα. Άκοίμητος φρουρός του η αγάπη των συμπολιτών του. Έμπαινε, έβγαινε, έκαμνε μακρούς περιπάτους, κατέβαινε εις την αγοράν, επήγαινε εις την προκουμαία διά να υποδεχθή τους φίλους που ήρχοντο από τον Πειραιά. Τους έπαιρνε εις το σπίτι του, τους κρατούσε εις το τραπέζι και αν κανείς από διακριτικότητα ήθελε ν' αποφύγη το γεύμα, ο Βενιζέλος επέμενε:

- Ακούτ' εδώ, δεν θα βρήτε στα Χανιά καλλίτερο ρεστοράν.

Στρατιωτικές τιμές στον σιδηροδρομικό σταθμό στο Παρίσι

Μάς εδέχετο δυο και τρεις φορές την ημέρα. Με τόσο τάκτ. Ήξερε όσον ελάχιστοι να κρατή την απόστασιν που χρειάζεται. Κανένα δεν απεμάκρυνε, αλλά ούτε και ημπορούσε κανείς να διανοηθή να του πάρη τον αέρα. Καθένας εις την θέσιν του. Ούτε βήμα παρακεί.

Είχε όλην την ευχέρειαν να διαβιβάξη και χωρίς την μεσολάβησιν των απεσταλμένων τας δηλώσεις του εις τας φιλικάς του τουλάχιστον εφημερίδας. Δεν το έκαμε ποτέ από αβρότητα. Μια νύκτα μάλιστα - επλησίαζαν μεσάνυκτα - που ήθελε κάτι να στείλη εις τας Αθήνας, εξαπέλυσε τον ιδιαίτερόν του να μας μαζέψη από τα ξενοδοχεία, τα καφενεία και τους κινηματογράφους της πόλεως διά να μας υπαγορεύση τας δηλώσεις του. Όταν έρρυθμίσθη το ζήτημα της εκλογής του προέδρου, ο Βενιζέλος ήθελε να μείνη μόνος διά να συγκεντρωθή εις την συγγραφήν της ιστορίας του. Μας εκάλεσε και μας είπε:

- Κύριοι, νομίζω, ότι η αποστολή σας ετελείωσε.

Ήτο το φύλλον πορείας. Να μείνωμεν άλλο θα ήτο ματαιοπονία. Και αν ακόμη μάς εδέχετο δεν θα του παίρναμε λέξι. Και τον αποχαιρετήσαμεν.

Ελάτρευε το πατρικό του σπίτι της Χαλέπας. Το ανακαίνισε χωρίς να μεταβάλη τίποτε από την αρχική διαρρύθμισίν του. Εννοούσε ο ίδιος να επιστατή εις τας επισκευάς. Ο ίδιος έδιδε εις τον αρχιτέκτονα τα σχέδια. Εύρισκε παρηγοριά και ξεκούρασι να κάθεται εις την τραπεζαρία και να βλέπη από το παράθυρό της ν' απλώνεται απέραντο το Κρητικό πέλαγος. Ο κατ' εξοχήν άνθρωπος

της πυρετώδους δράσεως δεν είχε διάθεσιν ρωμαντικήν. Συχνά όμως εβύθιζε τα μάτια προς την θάλασσαν -την θάλασσαν αυτήν από την οποίαν εξεκίνησε άσπμος δια να φθάση εκεί που έφθασε.

Η χαρά του ήταν να ζή με απλοϊκούς ανθρώπους. Μ' αυτούς που ξεκινούσαν από τα τέσσαρα άκρα της Κρήτης για να του φιλήσουν το χέρι. Ένας αιωνόβιος γέρον, γεννηθείς μίαν ημέραν προ της Επαναστάσεως του 1821, διήνυσσε τριάντα χιλιόμετρα πεζή διά να φθάση στην Χαλέπα.

- Είσαι εγγόνι μου, του είπε προστατευτικά, εγώ όμως πρέπει να σκύψω και να σε προσκυνήσω.

Τα βουνά και οι κάμποι του έστελναν τις αντιπροσωπείες τους. Τα Σφακιά, ο Αποκόρωνας, ο Ψηλορείτης, η Κίσσαμος, η πιό μακρυνή επαρχία του έστελνε τους γέροντες της, τους αγωνιστάς, τα παλληκάρια, την νέα γενιά, τους λυράρηδες και κάθιζαν φαρδειά πλατειά για να του τραγουδήσουν τον «Ψηλορείτη».

Καμμιά λαϊκή εκδήλωσις δεν συγκινούσε τον Βενιζέλο τόσο, όσο οι εκδηλώσεις των απλοϊκών αυτών ανθρώπων που τον επλησίαζαν με τις βράκες και με την ειλικρίνειά τους, χωρίς κολακειές και χωρίς επιτήδευσιν, τον κτυπούσαν στον ώμο και του έλεγαν:

- Εσύ θα τα φτιάξης πάλι, καπετάνιε!

Άλλοτε πάλιν ανανεώνοντας το συμβόλαιον που τους ήνωνε έδιδαν με λόγια απλά και επιβλητικά όρκον πίστεως εις τον αρχηγόν:

- Στο αγνό γάλα της μάννας που βυζάξαμε!

Π. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

Λιμάνι Χανίων: Χιλιάδες λαού υποδέχονται την σορό του Βενιζέλου

ΑΘΗΝΑΪΚΑ ΝΕΑ

Πέμπτη, 19 Μαρτίου 1936

Ο Ελ. Βενιζέλος εις το Παρίσι Μερικά ανέκδοτά του

Ο Βενιζέλος εις τα Τοπόλια της Κρήτης το 1930. Του είχαν τραπέζι οι παλαιοί συναγωνισταί του. Γύρω του πανύψηλοι Κρητικοί. Κατάλευκοι καπεταναίοι με τις βράκες και τις μαύρες μαντίλες. Ένας από τους γέροντας άρχισε να τραγουδή.

Νάχεν ή γής πατήματα...

- Δεν το λες καλά, διέκοψε ο Βενιζέλος.

- Πες το εσύ αρχηγέ,

Κι ο Βενιζέλος άρχισε, με κρυστάλλινη φωνή.

Νάχεν ή γής πατήματα

Κι ο ουρανός κρικέλια

Να πιάσω τα πατήματα

Να πιάσω τα κρικέλια

Να δώσω σείσμα τουρανού

Και σείσμα του πελάγου...

Ήταν το τραγούδι του ήρωος και στεκόταν τόσο καλά στα χείλη ενός Βενιζέλου...

1935 εις το Γκρανβίλ. Δεν τραγουδεί πια εδώ ο ήρωας. Εξόριστος στη μικρά γαλλική πόλι ρεμβάζει εμπρός εις το παράθυρο του ξενοδοχείου του. Από κάτω ανοίγεται ο Ατλαντικός. Απέραντος, αφρισμένος, τρικυμισμένος. Πέρα εις το βάθος του ορίζοντος τα νησιά της Υερσένης, όπου ένας άλλος πολιτικός εξόριστος, ο Βίκτωρ Ουγκώ, επέρασε τα χρόνια της εξορίας του. Η θλίψις της μονώσεως είχε απλωθή εις το πρόσωπον του Βενιζέλου, θλίψις ορατή που εγέμιζε όλη τη γύρω του ατμόσφαιρα. Μόνος ο γίγας εις το όνομα του οποίου ορκίζετο ένας ολόκληρος λαός!

Εις την εξορίαν του ήρχοντο τα μηνύματα της πατρίδος. Τίποτε δεν τον άφινε αδιάφορον. Απ' όλα όμως περισσότερο τον συνεκλόνησε ο θάνατος του ναυάρχου Κουντουριώτη. Τον έμαθε από τα τηλεγραφήματα των εφημερίδων και ανελύθη εις λυγμούς.

- Κανένας δεν ξέρει τι χρωστάω στον Κουντουριώτη. Του χρωστάω τον πόλεμο του 1912. Δεν λέγω ότι δεν θα τον έκαμνα. Όταν όμως μου είπαν ότι δεν θα μπορούσα να τα βγάλω πέρα με τον τουρκικό στόλο αισθάνθηκα κλονισμό. Μόνος ο Κουντουριώτης μ' ένεψύχωσε. Οι πατέρες μας, μου είπε, αντιμετώπισαν τον τουρκικό στόλο με παλνόβαρκες και θα δειλιάσουμε τώρα ημείς;

Το αφηγείτο και τα μάτια του είχαν ακόμη δάκρυα.

Του ήτο πολύ πικρό το ποτήρι της εξορίας. Μερικούς μήνας μετά το κίνημα του 1935 συνηντήθη διά πρώτην φοράν εις την Γκρανβίλ με τον αδελφικόν του φίλον κ. Σκουλάν. Τότε μόλις ο κ. Σκουλάς επέτυχε να επικυρώσῃ το διαβατήριον από το γαλλικόν προξενείον της Νε-απόλεως και να μεταβή προς συνάντησιν του προέδρου. Τον ενηγκαλίσθη με συγκίνησιν ο Βενιζέλος.

- Πικρά ή εξορία, Βασιλάκη. Η απογοήτευσις τον είχε καταλάβῃ. Ο κ. Σκουλάς θέλησε να τον παρηγορήσῃ.

- Μια φορά στο νησί ή θα με θάψης, ή θα σε θάψω. Ο Βενιζέλος τον έκύτταξε στα μάτια και του είπε προφητικά:

- Βασιλάκη, είσαι νεώτερος...

Ως επί το πλείστον όμως δεν έσκέπτετο τον θάνατον. Ο κ. Μπότσαρης που τον έπεσκέφθη εις το Παρίσι επιστρέφων από το Λονδίνον τον περασμένο Οκτώβριο του εξέφραζε τον θαυμασμόν του δια το σφρίγος και την υγείαν του.

- Δεν μας λέτε το μυστικό της νεότητος, κύριε πρόεδρε;

Ο Βενιζέλος δεν έκρυβε την ευχαρίστησίν του.

- Φίλτατε, να φθάσετε στα χρόνια μου και τότε θα σας το πώ.

- Μα έως τότε θάχετε περάσῃ τα εκατό.

- "Αν έχω κάποιο μυστικό, είνε δικαίωμά μου να διαλέξω εγώ την ώρα που θα το πώ.

Ο θάνατος τον επρόλαβε.

Η εξορία του έδιδε κάποτε και απρόοπτες χαρές. Όπως εις την Κουτάνς της Γαλλίας. Συνοδευόμενος από ένα φίλον του είχεν επισκεφθῃ τον περίφημον καθεδρικόν ναόν της πολίχνης. Ανέβηκε, κατέβηκε, τον εθαύμασε από όλας τας πλευράς. Κατά την έξοδόν του μια ελληνική φωνή:

- Ζήτω ο Βενιζέλος!

Ήτο τώσον απροσδόκητος ή ζητωκραυγή εις την πολίχνην εκείνην, όπου δεν υπήρχε ούτε σκιά Έλληνας. Στρέφει ο Βενιζέλος και βλέπει ένα μεσήλικα να του παίρνῃ, να του φιλή το χέρι και να τον προσφωνή.

Ήτο Γάλλος πολεμιστής του μακεδονικού μετώπου.

Εν τω μεταξύ εγνώσθη μεταξύ των κατοίκων η παρουσία του Βενιζέλου. Ο κόσμος ξεχύθηκε εις τις πόρτες των καταστημάτων, εις τα παράθυρα των σπιτιών και ο εξόριστος εδοκίμασε την χαράν των λαϊκών εκδηλώσεων.

Δεν παρεπονείτο όμως διά την τύχην του. Είχε απόλυτον βεβαιότητα ότι θα τον ανεγνώριζαν κάποτε και οι αντίπαλοί του.

- Μετά τριάντα χρόνια, έλεγε, δεν θα υπάρχῃ κοινότης που να μη έχῃ στήσῃ τον ανδριάντα μου. Θα τους στοιχίσῃ μεγάλη μεταμέλεια.

Συχνά παρεπονείτο κατά των φίλων του.

- Με τους φίλους μου υπάρχει κάποια παρεξήγησις. Με θεωρούν αλάνθαστο σαν να ήμουν υπεράνθρωπος, εις εποχήν που οι εχθροί μου δεν παραδέχονται καν ότι είμαι μεγάλος άνθρωπος.

π.

Οικία - Μουσείο, Χαλέπα

ΜΟΥΣΕΙΑ Ελευθερίου Βενιζέλου

Χαλέπα - Θέρισο - Μουρνιές

*Ένα μαγευτικό ταξίδι στον χρόνο
και στη ζωή του μεγάλου πολιτικού*

Μουσείο - Στρατηγείο Θέρισου 1905

Οικία γέννησης, Μουρνιές

ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΡΕΥΝΩΝ & ΜΕΛΕΤΩΝ
«ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ Κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ»
ΧΑΝΙΑ

www.venizelos-foundation.gr

Πλατεία Έλενας Βενιζέλου, Χαλέπα, 73133 Χανιά
Τηλ.: 28210 56008, 28210 51555 Fax: 28210 56009
Email: info@venizelos-foundation.gr

[venizelosmuseum](https://www.facebook.com/venizelosmuseum)

[VenizelosMuseum](https://twitter.com/VenizelosMuseum)

[venizelosmuseumchania](https://www.instagram.com/venizelosmuseumchania)

[venizelosfoundation](https://www.facebook.com/venizelosfoundation)

του
Δημήτρη Ψαθά*

ΑΘΗΝΑΪΚΑ ΝΕΑ
Πέμπτη, 19 Μαρτίου 1936

Εκείνοι που τον ελάτρεψαν Ο πόνος των προσφύγων για τον μεγάλο που έφυγε...

Ηταν ο καϋμός τους. Η αστείρευτη πηγή των συγκινήσεών τους.

- Ο Βενιζέλος μας!

Έτσι συνείθιζαν ν' αναφέρουν το όνομά του, ένα πελώριο όνομα, φώς που εθέρμαινε κι εφώτιζε την μελαγχολική ζωή τους. Κι ακόμη, οι περισσότεροι, στις δύσκολες στιγμές του κατατρεγμού της μοίρας τον είδαν πιο κοντά τους, περισσότερο δικό τους.

- Ο πατέρας μας!

Και στην ανάμνησίν του εδάκρυζαν. Η πελώρια προσωπικότητάς του που έδωσε πνοή στους θρύλους, σάρκα στα όνειρα, φλογερή πραγματικότητα στους τολμηροτέρους ρεμβασμούς, επήρε μέσα στην ψυχή τους τις απέραντες ηθικές διαστάσεις ημιθέου. Δεν ήταν;

Η προσφυγική καλύβα εβούρκωσε. Κυττάξε αυτά τα πρόσωπα όπου ο πόνος εκάραξε με το σκληρό κοντύλι του γραμμές οδύνης. Είνε γέροι, τσακισμένοι, ερείπια που έδειραν οι άνεμοι της συμφοράς, γρηούλες καμπουριάσμενες που ετρύγησαν το ποτήρι της πίκρας, παιδάκια ακόμη που είδαν το φως της ημέρας μέσα στην καταιγίδα κι εμεγάλωσαν επάνω στα συντρίμματα του ναυαγίου. Η καλύβα είνε γεμάτη από τις εικόνες του. Εδώ χαμογελά αυτό το αθάνατο χαμόγελο της αισιοδοξίας, πεντάσταγμα της ακαταμάχητης δυναμικότητος του. Εκεί προσέχει στοργικά με το σπινθηροβόλο βλέμμα του πού θερμαίνει κι αναζωογονεί.

Έβυσσαν, λοιπόν, όλα! Εχάθηκαν! Δεν υπάρχει ο Βενιζέλος! Το βαρύ σύννεφο του θανάτου εσκέπασε για πάντα την χρυσή αχτίνα που εφώτιζε την πιο μαύρη δυστυχία, ύστατη παρηγορία του ανθρωπίνου πόνου. Ο Βενιζέλος δεν υπάρχει! Πάει ο πατέρας μας!

Ακούτε τους λυγμούς της. Η προσφυγική καλύβα κλαίει.

Ώ, σ' αυτό τον απέραντο ωκεανό του πόνου ποιός θα βρεθί παρηγορητής της προσφυγικής ψυχής. Δεν ήταν αγάπη αυτή που του είχαν. Ήταν ένα ορμητικό αίσθημα που ξεπερνούσε τα όρια και της λατρείας. Ο απτός που ετάνυσε τις ρωμαλέες φτερούγες του προς τους σκυθρωπούς ορίζοντες για να τους φέρη το χαμόγελο της λευτεριάς δεν άξιζε τέτοια ευγνωμοσύνη;

Ήταν ο Παράκλητος.

Γιατί δεν ονειροπολούσε. Είχε στο αίμα του την ασύγκριτη δυναμικότητα να δίνη ζωή και σ' αυτά ακόμη τα πιο παράτολμα όνειρα του ρωμαντικού πυρετού του έθνους που εσυνήθισε να ζή στα σύννεφα. Εδώ οι κενολόγοι αεροκόποι του κουφού πατριωτισμού εσυνήθιζαν να πατριδολογούν στρωμμένοι στην καρέκλα. Εκεί κάτω από τα μελαγχολικά μικρασιάτικα ακρογιάλια υπήρχε η δεύτερη Ελλάς που άκουε, εννοούσε, αγωνιούσε, ήλιπιζε. Και κάρφωνε τα μάτια στα βάθη του ορίζοντος περιμένοντας έναν ολόκληρο αιώνα να χαράξη ή μεγάλη αυγή της λευτεριάς. Άλλοι ορίζοντες ήταν πάντα σκυθρωποί κι από τα μακρινά τους βάθη δεν έφτανε τίποτε άλλο από τον αιώνιο αντίλαλο των φράσεων της μεγαλόστομης ρητορικής που εχανόταν κι

έσβυνε στον αέρα σαν πολύχρωμη σαπουνόφουσκα.

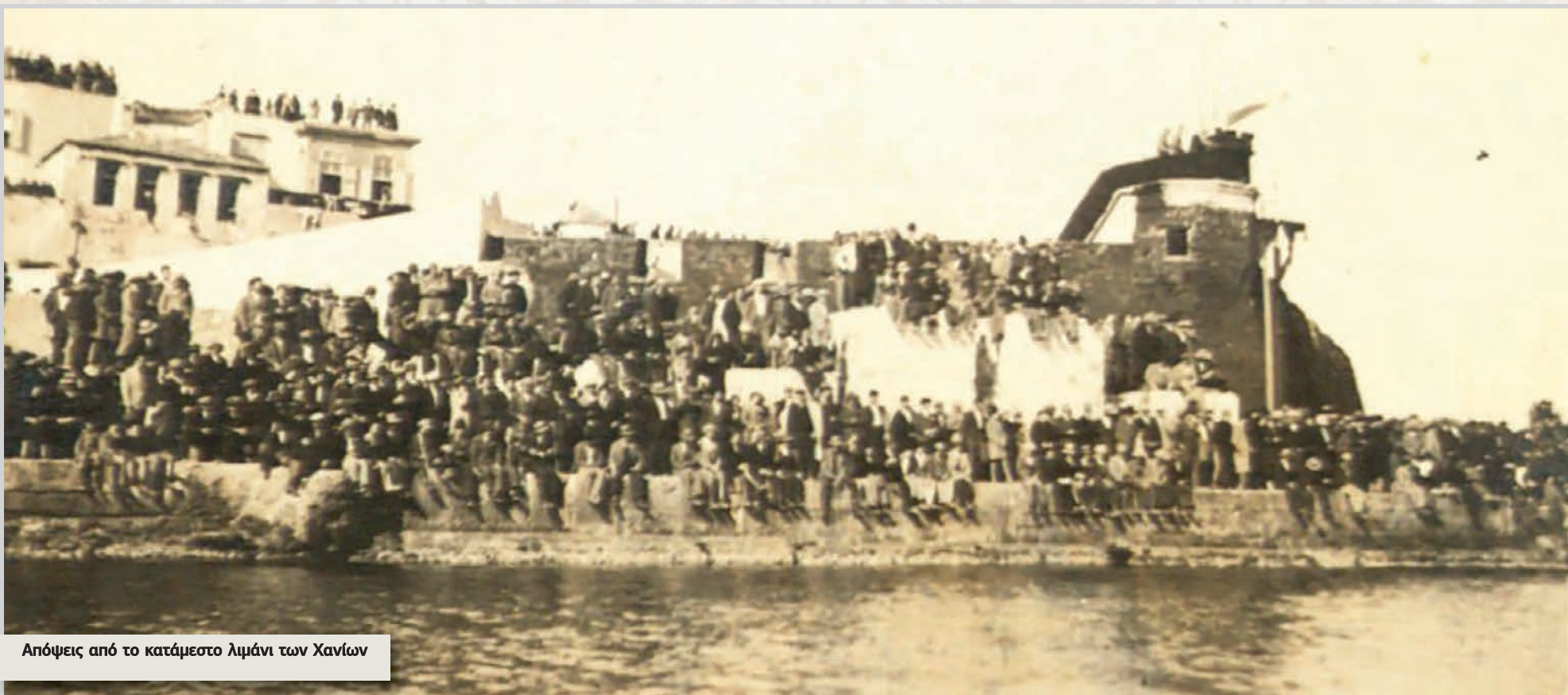
Ήταν αυτή η προσφυγική καλύβα που περίμενε. Κι όχι όπως είνε τώρα. Ριζωμένη στα σπλάχνα της γης που την ανέθρεψε, είχε ιστορία αιώνων. Ήταν πλούσια με όλα της τα αγαθά της. Αλλά έλειπε το φώς της βαθύτατης χαράς, εκείνο που δίνει στον άνθρωπο το υπερήφανο αίσθημα της λευτεριάς και την ανυψώνει πάνω απ' όλα τα άλλα πλάσματα της δημιουργίας. Επερίμενε ποιός θα ερχόταν. Ποιός θα φυσούσε την φλογερή πνοή του, στην νάρκη του έθνους, να ξεμουδιάση την ψυχή του, να ζωντανέψη τους πόθους του, να το στερεώσει στα πόδια του για την μεγά-

λη εξόρμησι.

Κι ένα πρωί...

Να γιατί οι προσφυγικοί οικισμοί έβουβάθησαν από χθές. Τους είδατε; Έβαλαν μαύρα κρέπια στις εικόνες του «πατέρα» και πνίγονται από τους λυγμούς, καθώς βλέπουν την άνοιξη του προσώπου του να τους χαμογελά ακόμα. Έστρωσαν μωβ μετάξι, άναψαν πένθιμα κεριά και λιβάνια, κλαίνε μ' αναφιλητά και τού σιγομιλούν, του λένε, του λένε... Ώ πώς τους ένιωθε, πώς τους πονούσε εκείνος! Τα βασανισμένα πρόσωπα που έδειραν οι μανιασμένες τρικυμίες των κακών καιρών πνίγονται στην οδύνη. Έπαψαν τα τρα-

* Ο Δημήτρης Ψαθάς, γεννήθηκε στην Τραπεζούντα του Πόντου. Σημαντικός αρθρογράφος, χρονογράφος και θεατρικός συγγραφέας. Τα έργα του γνώρισαν τη διεθνή αναγνώριση και μεταφράστηκαν στα αγγλικά, τα γαλλικά, τα ρωσικά, τα ρουμανικά και τα τουρκικά.

Απόψεις από το κατάμεστο λιμάνι των Χανίων

κράς Ασίας; Το έργο του ήταν γιγάντιο, όπως γιγάντιος ήταν και ο δημιουργός του. Δεν ήξερε αυτός να διηγηθή θρύλους. Ήξερε να τους πλάθι για να τους διηγούνται οι επόμενες γενεές. Δεν ήξερε να ονειροπολή μαρμαρωμένους βασιλιάδες. Ήξερε να τους εγγίζη με το χέρι του και να τους ξυπνά από την νάρκη των αιώνων.

Κι ύστερα;

Να γιατί κλαίει η καλύβα. Είδατε χτές τις γρπούλες μαυροντυμένες να μοιρολογούν; Ή Σμύρνη, ο Πόντος, η Πόλη κάθονται τώρα σ' αυτή την καλύβα που την περνά η βροχή κι αρπάζει την στέγη της ο άνεμος. Έχουν ξεριζωθή. Είνε ναυάγια του κατακλυσμού που ήλθε ύστερα. Επόνεσαν. Ευρέθηκαν στους δρόμους. Επείνασαν. Επέθαναν. Κι όμως μέσα στην ψυχή τους διετήρησαν ζωντανή την ευγνωμοσύνη για τον μεγάλο ελευθερωτή τους. Την φλόγα της αγάπης που τους μετέδωσε το ηφαίστειο της ασύγκριτης ψυχής του, την κράτησαν και την κρατούν άσβυστη. Τους έβρισαν οι άλλοι. Εσήκωσαν σταυροφορία ανίερη εναντίον αυτών των ναυαγίων. Γιατί; Σε ποιά πλάτος της γης καταδιώκεται η ευγνωμοσύνη; Πού αλλού θεωρείται έγκλημα η αγάπη κι η αφοσίωση;

Προς τι όμως όλα αυτά; Τώρα το πάν δεν έχει τελειώσει; Παιδάκια μικρά βλέποντας τους μεγάλους με βουρκωμένα μάτια ρωτούσαν:

- Ποιός πέθανε λοιπόν και κλαίτε;
- Ο Βενιζέλος!

Και τα παιδιά κατάπληκτα εσιωπούσαν, με δέος.

Ο Βενιζέλος νεκρός!

Κλάψε ανεμόδαρτη προσφυγική καλύβα. Κλάψε βασιανισμένοι συνοικισμοί του Βύρωνος, της Καισαριανής, της Ιωνίας... Ανοίξτε τα θερμά σας φυλλοκάρδια δυστυχισμένοι γέροι και γρπούλες, παλληκάρια και κοριτσόπουλα της Μικράς Ασίας, του Πόντου και της Θράκης, όπου υψώθηκε κι εφώτισε ο ήλιος της μεγάλης μορφής, η ζωογόνα πνοή του γελαστού ελληνικού ουρανού που εσκέπασε το σύννεφο του θανάτου.

Ο Βενιζέλος νεκρός!

Όσα δάκρυα κι αν χύσωμε επάνω στο φέρετρό του ασύγκριτου ανθρώπου, του μεγαλύτερου Έλληνα δεν θα είνε αρκετά για τον θάνατο του αθανάτου οδηγού.

Δ. ΨΑΘΑΣ

γούδια. Έσώπασαν οι φωνές. Τα μάτια επλημμύρισαν με θερμά δάκρυα που πέφτουν στη γη πικρό φαρμάκι. Κάποτε στέκουν ακίνητα, βυθίζονται στο τρικυμισμένο πέλαγος των αναμνήσεων, θυμούνται.

Κι ένα πρωί εξαμογέλασαν οι ορίζοντες. Εγλυκοχάραζε η μεγάλη αυγή. Ερχόταν ο Παράκλητος. Αναγάλιασαν και ερρίγησαν οι ψυχές. Πώς τον λένε; Τ' όνομά του δεν ήταν άγνωστο. Θρέμα των βουνών της Κρήτης, το λίκνον του ένανούρι σαν οι ντουφεκιές. Την ψυχήν του εσκληπραγώγησαν οι αγώνες. Είχε στην γλώσσα του το θείο δώρο της ευλωττίας κι ήξερε να κρατά στο στιβαρό του χέρι το ντουφέκι. Όπου δεν έκανε το πρώτο, το δεύτερο εθαυματοουργούσε. Ήξερε τα μυστικά της διπλωματίας κι υπέγραψε συμβολικά το πρώτο

διπλωματικό του έγγραφο επάνω σε μια κάπα φυσιγγίων. Αυτός ο μπαρουτοκαπνισμένος οδηγός που εγέμιζε με την παρουσία του από αρρενωπό αντίλαλο του 21 ολόκληρη την Ελλάδα και την ανέστησε, αυτός λοιπόν ερχόταν.

– Ο Βενιζέλος μας!

Τον έκαναν δικό τους. Γιατί είδαν. Τι να πρωτοθυμηθούν; Τ' απίστευτα; Τα όνειρα που επήραν σάρκα και οστά, την ανάσταση της λευτεριάς στους μελαγχολικούς δρόμους των πόλεων, το φως που άστραφε στους ουρανούς, την θριαμβευτική λόγχη που εκτύπησε την πόρτα της Άγκυρας, τον «Αβέρωφ» που αγκυροβόλησε στα νερά του Βοσπόρου, την γαλανή σημαία που εφυσούσαν οι άνεμοι και την έκαναν να κυματίζει περήφανα από την Θράκη ως τα βάθη της Μι-

του Μανώλη
Μεγαλοκονόμου*

“Πώς εφωτογράφιζα τον Βενιζέλο” Αι εντυπώσεις ενός Αθηναίου φωτορεπόρτερ

ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ
Σάββατον, 21 Μαρτίου 1936

Ζήτω. Ζήτω η λευτεριά ζήτω κι ο Λευτέρης... Έτσι γνώρισα τον Βενιζέλο από τραγούδι που το τραγουδούσαν ο Στρατός όταν προήλυνε στα υπόδουλα μέρη της Μικράς Ασίας, από τα οποία κατάγομαι. Έτσι το τραγουδούσα και έξω μαθητάκος τότε, ώστε να πιστευσω ότι λευτεριά και Λευτέρης είναι μία έννοια. Ύστερα από χρόνια πρόσφυγας εδώ και ζητώντας με το επάγγελμά μου, με τον φωτογραφικό μου φακό να ζήσω την ξεριζωμένη από την Σμύρνη οικογένειά μου, έφθασα κοντά στον Βενιζέλο. Τον κυνηγούσα από κοντά σε όλα του τα ταξίδια, τον φωτογράφιζα. Και τον έβλεπα πλέον δίχως θρύλους, δίχως την απόσταση του επισήμου προς την ανεπισημότητα, αλλά με την οικειότητα που δίδει το επάγγελμά μας, δίχως ετικέτα! Δι' αυτό αποπειρώμαι να δώσω μια σειρά από χαρακτηριστικά ανέκδοτά του, τα οποία συνέβησαν καθώς έτρεχα από κοντά του να τον «παραλάβω» στην φωτογραφική μου πλάκα και να τον... εμπορευθώ στις εφημερίδες των Αθηνών και τον ξένον Τύπο.

Για πρώτη φορά λοιπόν, γνώρισα και ακολούθησα τον Βενιζέλο, όταν μετέβην ως κοινός θνητός - είχε πρό του 1928 - σε μία εκδρομή στο Γαλαξίδι. Δεν είχα ακόμη τότε αντίληψη της επιδράσεως που εξασκούσε. Όταν είδα όμως τον συναγερμό των Γαλαξειδιωτών, των χωρικών και των ναυτικών, τότε ένοιωσα, πώς αυτός ο άνθρωπος που συνεταξίδευε μαζί μου απλός και καλόβολος ήταν κάτι το εξαιρετικό.

Τα μάτια του ακόμη σπιθοβολούσαν, εξάφνιαζε το πλήθος, η ομιλία του το πλάνηριζεν...

Πιστεύω ακόμη, ότι εκείνη ή εκδρομή, η εκδήλωση του πλήθους, τον έκαναν ν' αποφασίσει να ξαναπάρη τον δρόμο της πολιτικής και να γίνη πηδαλιούχος του ελληνικού σκάφους. Ο λαός τότε φαίνεται πώς πολύ τον ήθελε. Αυτό μας μαρτυρεί, άλλως τε και η πλειοψηφία που του έδωσε λίγο αργότερα.

Για την δύναμη της γοητείας του ακόμη θυμούμαι τι συνέβαινε πολλές φορές όταν τον ακολουθούσαν σε περιοδείες και αντιβενιζελικοί δημοσιογράφοι, αλλά στην επιστροφή του ήμπορεί να εξακολουθούσαν να είναι αντιβενιζελικοί, μιλούσαν όμως πλέον με σεβασμό και θαυμασμό για την δύναμη της γοητείας του. Ένας απ' αυτούς θυμάμαι ότι μου είχε ειπεί:

- "Αν ο Βενιζέλος ήτο γυναίκα θα εσαγίνευε όλον τον κόσμο.

Μου έκανε εντύπωση πολλές φορές πόσον επρόσχε κάτι μικρολεπτομέρειες. Στα ταξίδια του πάντοτε είχε σε μιά του τσέπη κολλαριστά χρήματα και εφρόντιζε κι έδιδε κρυφά μόνος του αμοιβάς, στα γκαρσόνια που τον έσερβίριζαν, στο σωφέρ που θα τον παρελάμβανε από τον σταθμό και τέλος πάντων εις όσους τον υπηρετούσαν.

Στο ταξίδι της Αγκύρας φόρεσε χρωματιστά γυαλιά για πρώτη φορά. Μου έκανε εντύπωση το πράγμα, ως ότου περνώντας από τον Σαγγάριο άρχισα να καταλαβαίνω. Το μαντίλι ανέβηκε πολλές φορές στα μάτια του. Τα χρωματιστά γυαλιά ημποδίζαν να βλέπουμε τι σπαραγμό είχε το βλέμμα του.

Σε ταξίδια του τον έθαυμάζαμε όλοι. Ποτέ δεν εκουράζετο, ενώ εμείς που η δουλειά μας ήτο το εκατοστόν της ιδικής του ήμεθα πάντοτε κατατσακισμένοι.

Πιάναμε το πρωί απ' την Αλεξανδρούπολη και φτάναμε το βράδυ στην Καβάλλα. Εν τω μεταξύ έβγαζε λόγους στην Κομοτινή για τα ζητήματα των Οθωμανών, στην Ξάνθη για τα καπνά, στις Σέρρες για τα έργα, στην Καβάλλα για τα εργατικά, χωρίς να υπολογίσω τους ενδιαμέσους σταθμούς. Εν τούτοις το βράδυ που εμείς οι νέοι ήμεθα πτώματα και δίχως να βγάζουμε

Βρακοφόροι και τσολιάδες, μετά την κηδεία, στο σπίτι της Χαλέπας

* Ο Μανώλης Μεγαλοκονόμος ήταν ο περιζήτητος φωτορεπόρτερ των αθηναϊκών εφημερίδων. Ήρθε στην Ελλάδα το 1922, μετά την καταστροφή της Σμύρνης. Θαύμαζε τον Βενιζέλο και τον φωτογράφιζε σε διάφορες στιγμές της σταδιοδρομίας του. Άφησε ένα πολύτιμο φωτογραφικό αρχείο.

και λόγους, αυτός πρώτος έδιδε το κουράγιο σε μάς κι έλεγε: «Εμπρός, εμπρός, σήμερα δουλέψαμε και πρέπει να φάμε καλά». Έτσι, εμείς εάν μπορούσαμε θα πηγαίναμε να αναπαυθούμε, ήμεθα στο τραπέζι δίπλα του, κοντά του, αντλώντας κουράγιο από τον «γέρο».

Κατόπιν πέφταμε ψόφιοι από την κούρασι στην κοκέττα του βαποριού συνεχίζοντας την περιοδεία για να σπκωθούμε ύστερα από τας 9 π.μ. Ένας μόνον ήτο από τας 6 στο κατάστρωμα και διάβαζε: Ο Βενιζέλος!

Κατάπληξι μου έκαμε το μνημονικό του. Πολλές φορές επεσκέπτετο επαρχίες που είχε 10 και 15 χρόνια να επισκεφθή και ενεθυμείτο όλους με τα ονόματα των και τις δουλειές των, όσο δε για την Κρήτη τους ήξευρε όλους, όχι μόνον αυτούς, αλλά και τα παιδιά των.

Πολλές φορές εξ' άλλου οι δήμαρχοι ή οι διάφοροι πρόεδροι, καθώς περνούσαμε, έβγαζαν λόγους από χειρογράφου, στους οποίους οι περισσότεροι τον ύμνούν.

Διά να τους διακόψω χωρίς και να τους προσβάλω, τους άφηνε να πούν λίγο και ύστερα τους έλεγε μεγαλοφώνως: «Ευχαριστώ πολύ! Ευχαριστώ πολύ!» Ταυτοχρόνως τους έδινε το χέρι. Έτσι και οι περιττοί λόγοι διεκόπτοντο και οι ρήτορες δεν έμεναν δυσανεστήσιμοι! Την τελευταία φορά στη Καβάλλα, οι κομμουνιστάι εδημιούργησαν στην πλατεία επεισόδια αποδοκιμασίας. Ο Βενιζέλος ήτο μέσα στη Νομαρχία και η ασφάλεια μας είπεν, ότι ορθόν ήτο ν' αναβάλουμε την αναχώρησή μας για το άλλο πρωί. Ο εκλιπών μόλις το έμαθε θύμωσε:

-"Όχι, είπε. Θα φύγουμε τώρα αμέσως!

Και έπραγματοποίησε την απόφασί του, παρά τας συμβουλάς, διασχίζοντας την πλατεία του θορύβου θαρραλέος και αγέρωχος.

Εις τα ταξίδια του ακόμη δεν του άρεσε να τον συνοδεύουν πολλοί. Δεν έπαιρνε ούτε τους ιδιαιτέρους του και οσάκις του έλεγαν ότι πρέπει να τον συνοδεύσουν μερικοί, απαντούσε: Ας είνε καλά τα παιδιά (εννοώντας τους δημοσιογράφους) που μου κρατούν τόσο καλή συντροφιά και με εξυπηρετούν όσο κανείς. Μερικούς απ' αυτούς τους υπεραγαπούσε έστω και αν ήσαν αντιβενιζελικοί, γιατί εγνώριζε ότι χωρίς κανένα συμφέρον ακολουθούσαν την ιδεολογία τους. Επίσης δεν τον έκολάκευαν και δεν τον ενοχλούσαν με ρουσφέτια. Γι' αυτό όταν ευρίσκετο μόνον με δημοσιογράφους έλεγεν ότι «εξεκουράζετο και ότι γινόταν άλλος άνθρωπος».

Μια άλλη φορά επεστρέψαμε από την Κρήτη. Σε όλο το ταξίδι μας έδερνε άγρια θάλασσα τόσο, που η «Σφενδόνη», απ' τα μικρότερα πολεμικά μας πλοία, έκλυδωνίζετο επικινδύνως. Ο Βενιζέλος στο μικρό καρρέ των αξιωματικών είχε ανεβάσει τα πόδια του επάνω στο κάθισμα και διάβαζε. Κάτω είχε γεμίσει θάλασσα. Οι φίλοι του που τον συνόδευαν τα εχρειάστηκαν και ένας απ' αυτούς του είπε: «Κύριε Πρόεδρε, καλόν θα ήτο να ποδίσουμε κάπου».

Εκείνος ρώτησε γελών: «Για ποιόν πρόκειται για εμέ ή για σας».

Όλοι μαζί είπαν: «Μα για σας, κύριε Πρόεδρε».

– Έ, τότε ας προχωρήσουμε, απήντησε και συνέχισε το διάβασμα.

Ποτέ δεν θυμάμαι να δυσφόρησε για τις επιθέσεις που οι φωτορεπόρτερς του εκάναμε κάθε λίγο και λιγάκι. Δεν υπεκρίνετο ότι τάχα δεν θέλει, όπως συμβαίνει με

Προσκύνημα του νεκρού στον ναό της Αγίας Μαγδαληνής

άλλους. Ήτο εραστής της φωτογραφικής πλάκας και δεν το απέκρυπτε. Είχε ακόμη την αίσθηση της θέσεως του φωτισμού, της χειρονομίας στην φωτογράφησή του. Μου έλεγε συνήθως:

– Φίλτατε δεν θα κινηθώ, αλλά κάνε γρήγορα.

Έτσι με αυτή την εύνοια που μου έδειχνε του γινόμουν «στενός κορσές». Επικαλούμαι στο τελευταίο μου ανέκδοτο την μαρτυρία του τέως αντιπροέδρου της Βουλής κ. Αργυροπούλου. Συνέβη έξω από την Θήβα. Γύριζε τότε από την Χάγη και εν αναμονή του συρμού που τον έφερε πετάχτηκε μαζί με τον συνεργάτη της «Ακροπόλεως» κ. Ε. Θωμόπουλο και μερικούς βουλευτάς διά να φωτογραφήσουμε τον εκεί προσφυγικό συνεικισμό. Εν τω μεταξύ έφθασε το τραίνο και μόλις προλάβαμε να πηδήσουμε επάνω. Οι άλλοι συνάδελφοί μου τον είχαν φωτογραφήσει. Σουρούπωνε. Έχανα το πάν. Σε λίγο δεν θα ήταν δυνατόν να φωτογραφήσω. Έβαλα τις φωνές.

- Κύριε πρόεδρε. Χάθηκα. Μια σας φωτογραφία.

Έλεγα πως θα με έστελνε στον ... απήγανο. Συνέβη το αντίθετον. Γέλασε και διέταξε να σταματησιν το τραίνο δυο λεπτά.

- Τι να κάνουμε! Τι να κάνουμε, έλεγε. Έλα γρήγορα, Μανωλάκη.

Και τον φωτογράφησα! Έτσι, λοιπόν, ήτο ο περισσότερον φωτογραφηθείς Έλλην.

Τώρα δεν πρόκειται να τον ξαναφωτογραφήσω μέσα εις το χαρούμενο φόντο του πλήθους που τον αγαπούσε, δεν πρόκειται να ξανακούσω:

Ζήτω ο Βενιζέλος! - Ζήτω ο παππούς!

Τώρα θα πάω, αλλοίμονο, να τον φωτογραφήσω μέσα στο φέρετρό του.

Ε. ΜΕΓΑΛΟΚΟΝΟΜΟΣ

Θέλουμε να γράφουμε μόνο καλές ειδήσεις για εσένα

ΟΔΗΓΗΣΗ ΜΕ ΠΡΟΣΟΧΗ

Χανιώτικα νέα

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΩΝ ΧΑΝΙΩΝ | www.haniotika-nea.gr

Από την προετοιμαζομένην κηδείαν του Βενιζέλου, τι θα είνε το θεαματικώτερον; Ασφαλώς η ίδια η σορός, πρώτον με την φωτεινήν μορφήν του εκλιπόντος αρχηγού με τα πάλλευκα μαλλιά και το φανταχτερό εκείνο μετάξι του υπογενείου. Δεν γνωρίζομεν μέχρι στιγμής ακόμη αν τα ταριχευτικά υγρά, όπως συμβαίνει συνήθως, μετέβαλαν την εκπληκτικά ροζ φεγγερή επιδερμίδα του Βενιζέλου, που έκαμε προ τριετίας μίαν Γαλλίδα δημοσιογράφο να του υποβάλη την τόσον αναπάντεχην ερώτησιν:

-Τα καλλυντικά σας που τα αγοράζετε, κ. πρόεδρε; Και είπε τότε ο αποθανών με το περίφημο χαμόγελό του:

-Εις το νερό της βρύσης μου μόνον, κυρία μου... [...]

Τα παράσημά του! Ένας από τους θρηνούντας την απώλειαν του νεκρού της παρισινής οδού Μπωζόν μου είπε σχετικώς:

– Θα χρειασθῇ μια διμοιρία διά να κρατά τα παράσημα του Βενιζέλου.

Ένας άλλος, ασχολούμενος ειδικώτερον διά την τάξιν της κηδείας, έλεγεν ακόμη:

Ο περισσότερον παρασημοφορημένος που δεν έφερε ποτέ του παράσημα!

-Πώς θα συρθούν έως την Κρήτη τριάντα ένας πρεσβευται;

-Γιατί; τον ήρώτησα.

-Γιατί ο αποθανών είνε τριανταμία φορές μεγάλο-σταυρος και, κατά την εθιμοτυπίαν, οι αντιπρόσωποι των Κρατών, τα οποία του απένειμαν τους Μεγαλοσταύρους, είνε υποχρεωμένοι να παρακολουθήσουν την εκφοράν του νεκρού κατόχου των.

Ενδιεφέρθημεν κατόπιν αυτού να μάθωμεν πόσα και ποια είνε τα παράσημα που έχουν απονεμηθῇ εις τον Κρήτα πολιτικόν. Κανείς όμως δεν εστάθη δυνατόν να μας πληροφορήσῃ ακριβώς. Ούτε και αυτό το αρμόδιον τμήμα του υπουργείου Εξωτερικών, διότι ο Βενιζέλος με την γνωστήν του καταφρόνησιν δεν έσπευδε να τα δηλώσῃ κατά την καθωρισμένην διαδικασίαν διά να τα φορέσῃ, όπως μας πληροφορεῖ ο

ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ
Κυριακή, 22 Μαρτίου 1936

υποδιευθυντής της υπηρεσίας της εθιμοτυπίας. Δεν τα είχε φορέσει ποτέ του. Τα ελάμβανε μὲν, ἀλλὰ ποτέ του δεν ἐφιγουράρησε με τα ἀμέτρητα παράσημα που εἶχε λάβει.

ΜΟΝΑΔΙΚΟΝ ΠΕΚΟΡ

Εν τούτοις θεωρεῖται ὡς ἓνας ἀπὸ τοὺς περισσότερον τιμηθέντας διὰ παρασῆμων ἀνθρώπους τοῦ κόσμου. Τὸν ἔχουν παρασημοφορήσει ὅλα τὰ κράτη τῆς Ἑυρώπης τουλάχιστον καὶ εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ υπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν δὲν ἐπρόφθαναν ἄλλοτε νὰ καταχωροῦν «κοινοποιήσεις» τῶν παρασημοφορούντων τὸν ἀποθανόντα πολὺδοξον ἄνδρα. Ὅλα τὰ Βαλκάνια, οἱ Σύμμαχοι κατὰ τὸν Ἑυρωπαϊκὸν πόλεμον, ὁ Κάιζερ ἀκόμη καὶ αἱ ἀπώτεραι σκανδιναυϊκαὶ χώραι τὸν εἶχαν παρασημοφορήσει. Δίκαιον, λοιπόν, εἶχεν ὅταν ἔλεγεν εἰς τοὺς φίλους του:

-Μα πὼς εἶνε δυνατόν νὰ φορέσω τὰ παράσημά μου χωρὶς παρεξήγησιν.

Θ-ς

ΕΚΤΕΝΗΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΑΠΕΣΤΑΛΜΕΝΟΥ ΣΥΝΕΡΓΑΤΟΥ ΜΑΣκ. ΕΥΣΤ. ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΥ

ΧΑΝΙΑ, 27 Μαρτίου. (Του απεσταλμένου μας) - Έκφρασιν μυθικής θεϊκής λατρείας προσέλαβεν Η σημερινή κηδεία του Βενιζέλου εις τα Χανιά. Εἶνε ἀδύνατον νὰ περιγραφοῦν ἡ ὄψις τῆς κρητικῆς πρωτευούσης καὶ αἱ ἐκδηλώσεις τοῦ πένθους τοῦ λαοῦ. Ἡ πόλις ολόκληρος φαίνεται ὡς ἓνας πελώριος μαύρος ὄγκος, τὴν στυγνὴν ὄψιν τοῦ οὐοῦ διακόπτουν αἱ ἐπιγραφαὶ ὅπου ἀναγράφονται αἱ ἱστορικαὶ ἡμερομηνίαι τῆς δράσεως τοῦ νεκροῦ καὶ δίστιχα κρητικῶν μοιρολογίων με θρηνῶδεις ἐκκλήσεις πρὸς τὸν Χάροντα καὶ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὰ ἀθάνατα κρητικὰ ἔπη ποὺ ὑμνοῦν τὸ ἡρωϊκὸν πνεῦμα τῆς μεγαλονήσου.

Χαρακτηριστικώτεραι εἶνε αἱ ἐπιγραφαὶ:

«Ἡ πλάκα τὸν ἀνατριχιά πὼς θὰ τὸνε σκεπάσῃ». «Μαύρα εἶνε τὰ βουνά καὶ στέκουν βουρκωμένα». «Χάρε, μὴν κάνεις ἄδικο καὶ παίρνεις τὸ' ἀντρειωμένους.» «Ὁ Χάροντας ἐμήνυσε μαντάτο στὸι μανάδες: Ὁ χρυσαπτός ἀπέθανε...».

Τὰ λόγια αὐτὰ τὰ ἐπαναλαμβάνουν σιγόφωνα χιλιάδες στόματα καὶ τὰ συμπληρῶνουν με ἄλλα λαϊκὰ μοιρολόγια. Ἐτὶ πραγματικῶς τὰ Χανιά βρίσκονται ἀπὸ χθες τὴν νύκτα εἰς ἓνα παραλήρημα πόνου, βουτηγμένα σ' ἓναν σπαρακτικὸν ολοφυρμόν.

Απὸ τῆς ἐσπέρας ἐψάλψαν εἰς ὅλους τοὺς ναοὺς τῆς πόλεως καταनुκτικαὶ δεήσεις. Εἰς πολλοὺς ναοὺς μετὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων τοῦ προσκυνήματος ἐτοποθέτησαν καὶ εἰκόνες τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου, τὰς ὁποίας νηπάζοντο μετ' εὐλαβείας καὶ συντριβῆς τὰ ἐκκλησιάσματα, ἐνῶ οἱ κώδωνες τῶν ναῶν ἔχουν πενθίμως καὶ εἰς τὴν καταθλιπτικὴν ἐκ τοῦ πένθους ἀτμόσφαιραν τῆς πόλεως ἥτο διάχυτος ἡ συγκίνησις.

Η ΜΑΥΡΗ ΑΥΓΗ

Ἐτὶ σιγά-σιγά, μέσα στὸν ἐκδηλο λαϊκὸ πόνον, ἐκύλησαν οἱ ὥρες τῆς νύχτας καὶ τὸν κρητικὸ οὐρανὸ ἤρχιζε νὰ φωτίζῃ ἡ αὐγή. Ὅλοι τότε συνεκεντρώθησαν

πρὸς τὴν παραλίαν, καὶ μυριάδες ματιῶν ἐυρέθησαν καρφωμένα στὸ πέλαγος, ἀτενίζοντας τὰ πλάτη τῆς κρητικῆς θάλασσης καὶ τὸν ὀρίζοντα ποὺ ἦταν τυλιγμένος μέσα σὲ μίαν πένθιμην πρωϊνὴ ὁμίχλη.

Τὴν ὥρα αὐτὴ τὰ πάντα δίνουν τὴν ἐντύπωση μίας μαύρης αὐγῆς τῆς Κρήτης. Τὰ σπῖτια, αἱ βάρκες, οἱ λιμενοβραχίονες, οἱ θόλοι τῶν ἐκκλησιῶν, τὰ κωδωνοστάσια, ὅλα πλαισιωμένα μέσα εἰς τὴν ἀφθάστου ἐπιβλητικότητος εἰκόνα τῆς ἀληθινὰ θλιμμένης αὐγῆς, ἐνθυμίζουν με τὰ λάβαρα, τὰ εξαπτέρυγα, τὶς εἰκόνες τοῦ νεκροῦ, μίαν ἀφαντάστου μεγαλείου ἐπιτάφιον πομπήν. Συγκίνησις καὶ καταनुκτικὴ σιγὴ ἐπικρατεῖ παντοῦ. Οἱ ἐξώσται καὶ τὰ παράθυρα τῶν σπιτιῶν τῆς παραλίας, τῶν παραλιακῶν ξενοδοχείων, τὰ υψώματα τοῦ παλαιοῦ φρουρίου καταλαμβάνονται ἀπὸ ἓνα πλῆθος ποὺ μαυροφορεῖ καὶ εἰς διάστημα ἐλαχίστης ὥρας δὲν εἶνε πλέον δυνατόν νὰ κάνῃ οὔτε ἓνα βῆμα κανεῖς, μέσα εἰς τὴν συμπαγὴ μαύρην ἀνθρωποθάλασσαν, ποὺ σιγά.

ΚΑΤΑΦΘΑΝΟΥΝ ΤΑ ΠΟΛΕΜΙΚΑ

Περὶ τὴν 7ην πρωϊνήν εἰς τὸ πέλαγος διακρίνονται τὰ πολεμικὰ «Κουντουριώτης» καὶ «Ψαρά».

Μισὴ ὥρα ἀργότερα στὰς 7.30' ὁ «Κουντουριώτης» εἰσπλέει εἰς τὸν λιμένα τῶν Χανίων καὶ τὸν ἀκολουθοῦν τὰ «Ψαρά».

Τὴν 9ην πρωϊνήν ἀπεβιβάσθησαν ἀπὸ τὰ τρία πολεμικὰ ἀγῆματα ὅπως μετὰσχουν τῆς ἀπονομῆς τιμῶν εἰς τὸν νεκρόν, καὶ καταλαμβάνουν θέσιν ἐν παρατάξει παρὰ τὴν προβλήτα, ὅπου εὐρίσκονται καὶ οἱ Γάλλοι Παλαιοὶ Πολεμισταί, τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον, οἱ παριστάμενοι ἀρχηγοί, αἱ ἀντιπροσωπεῖαι, διακόσιοι κληρικοὶ με ἐπὶ κεφαλῇ τὴν Ἱερὰν Σύνοδον Κρήτης, οἱ γηραιοὶ ὀπλαρχηγοὶ με τὰ ἀσημένια μαχαίρια τῶν καὶ τὰς ἱστορικὰς τῶν σημαίας καὶ υπερδιακόσιοι παρθένοι τῆς Κρήτης μελανημονοῦσαι καὶ κρατοῦσαι μι-

ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ
Σάββατον, 28 Μαρτίου 1936

Εν μέσω πρωτοφανών εκδηλώσεων πένθους έγινε χθες εις τα Χανιά η κηδεία του Βενιζέλου

κρά κάνιστρα με ροδοπέταλα, δι' ὧν ἔραινον κατὰ τὴν πομπὴν τὴν σορόν.

Απὸ ὅλα τὰ σημεῖα ἤκούοντο λυγμοὶ καὶ ολοφυρμοὶ ευκρινῶς ἐνεκα τῆς πενθίμου καὶ καταθλιπτικῆς σιγῆς, ἡ ὁποία ἐβασίλευεν πρὸ τινῶν λεπτῶν. Ὁ θρήνος γίνεται πλέον κύμα ἐπάνω εἰς τὴν πνιγμένην στὰ δάκρυα ἀνθρωποθάλασσαν, κύμα ποὺ ἀπλώνεται γύρω ἀπὸ τὸν νεκρόν τοῦ Βενιζέλου. Εἶνε ὁ καημός, ὁ θρήνος τῆς ἰδίας τῆς ἡρωϊκῆς Κρήτης ποὺ τὸν γνῶρισε προστάτη τῆς σὲ σκοτεινὲς μέρες καὶ τὸν βλέπει τώρα μπροστά τῆς νεκρῶ. Τὶ γίνεται δὲν μπορεῖ πια νὰ περιγραφῇ. Παλνοὶ συμπολεμισταὶ τοῦ, φίλοι τοῦ, ὁπαδοὶ τοῦ, Κρητικοποῦλες, ποὺ τὰ μάτια τοὺς πλημμυρίζουν ἀθέλγητα δάκρυα, γέροι ποὺ σκουπίζονται με τὰ μανδῆλια στὸ ἀντίκρυσμά τοῦ, ἓνας κόσμος ολόκληρος σταυροκοπιέται καὶ κλαίει, κλαίει ἀσυγκράτητα...

Χαρακτηριστικὸ ὅ,τι γίνεται με τὴν ἀντιπροσωπεῖα τῆς Νέας Κοκκινιάς. Οἱ ἀντιπρόσωποι ἔχουν φέρεϊ μέσα σ' ἓνα χρυσὸ κιβωτίδιο χῶμα τῆς Κοκκινιάς καὶ πλησιάζουν διὰ νὰ τὸ ἐναποθέσουν εἰς τὸ φέρετρον. Εἶνε οἱ ἴδιοι ἄνθρωποι ποὺ τὸν ἄκουσαν νὰ τοὺς μιλή τόσες φορές με τοσπ ζωντάνια, ποὺ κρεμιόνταν στὰ χεῖλη τοῦ ἄλλοτε γελώντας με τὸ χιούμορ τοῦ καὶ τώρα δὲν μποροῦν πιά νὰ ποῦν δυὸ λόγια, νὰ ψελλίσουν οὔτε μίαν λέξι. Τοὺς πνίγουν πικροὶ λυγμοί, κὶ ἄνδρες αὐτοί, κλαίει σαν παιδιὰ πλάϊ στὶς γυναῖκες...

ΕΙΣ ΤΟΝ ΝΑΟΝ

Εἰς τὸν ναόν τῆς Τριμάρτυρος, τὸν μητροπολιτικὸν ναόν τῶν Χανίων, εἶνε ἀδύνατον ἐπίσης νὰ περιγραφῇ τί γίνεται τὴν στιγμὴν αὐτήν.

Ἐξωθι τοῦ ναοῦ, παρὰ τὴν εἴσοδον καίουν δύο τεράστιοι λαμπάδες, ἐντὸς τοῦ ναοῦ ἔχει στηθεθὸν βάθρον πρὸς ἐναπόθεσιν τοῦ φερέτρου, ἐνῶ τὸ δάπεδον ἔχει στρωθῇ ολόκληρον με νωπά φύλλα δάφνης.

Άποψη της Λαοθάλασσας στο λιμάνι των Χανίων

Εν τω μεταξύ μεταδίδεται και εδώ ο θρήνος που έχει απλωθή επάνω εις όλην αυτήν την ανθρωποθάλασσαν και εντός ολίγου φθάνει το φέρετρον ραινόμενον με ροδοπέταλα και αρώματα από γυναίκες που κρατούν φιάλας ανθελαίου και ενθυμίζουν, καθώς προσεγγίζουν εντεύθεν και εκείθεν της παρατάξεως το φέρετρον, αληθινάς μυροφόρους ευαγγελικής με τα μαύρα των πέπλα.

Η νεκρώσιμος ακολουθία εψάλη, χοροστατούντος του Μητροπολίτου Κρήτης κ. Τιμοθέου, μετά των επι σκόπων Χανίων, Αρκαδίου, Κισσάμου, Ρεθύμνης και Πέτρας και διακοσίων ιερέων, ελθόντων από τα διάφορα μέρη της μεγαλονήσου. Τα νεκρώσιμα τροπάρια έψαλε μέγας χορός αποτελεσθείς εκ ψαλτών ολοκλήρου της Κρήτης, ενώ όλοι ήσαν γονυκλινείς.

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΧΑΛΕΠΑΝ

Μετά τας σπαρακτικές σκηνάς αίτινες εξετιλίχθησαν εις τον ναόν και το τέλος της νεκρωσίμου ακολουθίας, η όλη πομπή εξ ίσου επιβλητική εκκινά περί την 12ην μεσημβρινήν διά την Χαλέπαν. Καθ' όλην την διαδρομήν διά των οδών Ναυάρχου Ποτιέ, Κισσάμου, των πλατειών Νεών Καταστημάτων και Δημοτικής Αγοράς και διά της μεγάλης παραλιακής λεωφόρου συνεχίζονται παντοειδείς εκδηλώσεις. Πρόσφυγες συγκεντρωμένοι εις την Πλατείαν της Αγοράς

κλαίουν γονυκλινείς φωνάζοντες:

- Πατέρα μας, σε χάσαμε. Αλλού ακούονται φωναι:

- Δευτέρη, δε θα σε ξαναδούμε μπλιά!

- Ω καρδιά μου. Τι ήταν τούτο πούπαθα!

Εις την Χαλέπαν η σορός εναπετέθη εις προσκύνημα εντός του περικαλλούς ναΐδριου της Αγίας Μαγδαληνής ακριβώς έναντι της οικίας Βενιζέλου την 1ην μ. μεσημβρίαν.

Όπως σας ετηλεγράφησα και χθές, ο ναΐσκος της Αγίας Μαγδαληνής είναι ένας από τους ωραιότερους εξοχικούς ναούς, τους οποίους συναντά κανείς. Ευρίσκεται εις το μέσον μικρού και ωραιοτάτου αλσουλίου το οποίον είναι περιτειχισμένον ολόγυρα με αρκετά υψηλόν περίβολον, το δε περιβάλλον είναι εντελώς ποιητικόν, ιδίως κατά την εποχήν αυτήν της ανοίξεως.

Τι επηκολούθησεν εις το παρεκκλήσιον αυτό μέχρις εσπέρας, είναι αδύνατον να περιγραφή. Επί ώραν και πλέον κατετίθεντο συνεχώς οι στέφανοι, υπερβαίνοντες μέχρι στιγμής τας 2.000, ενώ υπάλληλος της Δημαρχίας εξεφώνει τα ονόματα των καταθετόντων τους στεφάνους.

Μετά την κατάθεσιν ήρχισε το λαϊκόν προσκύνημα, το οποίον εξακολουθεί μέχρι της στιγμής ταύτης και θα εξακολουθήσῃ καθ' όλην την νύκτα, παρελαυνόντων προ της σορού πλήθους, ιδία χωρικών των χωριών της Κρήτης.

Ε. ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ

Τρίτη, 31 Μαρτίου 1936

Πόσο κόστισε η κηδεία;

Τι εστοίχησε τέλος η κηδεία του Βενιζέλου; Το ακριβές ποσόν δεν είναι δυνατόν να υπολογιστή, λαμβανομένων υπόψιν και των εξόδων της κινήσεως των τριών πολεμικών, που μετέφερον την σορόν και τον πρίγκηπα Διάδοχον. Εγνώσθη ότι περί τας τριακοσίας χιλιάδας δραχμών θα λάβη ο αναλαβών την κηδείαν Αθηναίος εργολάβος Γιαννιτόπουλος. Αξιοσημείωτον είναι ότι εις την διακομιστικήν της κηδείας εργασίαν μετέχουν όλοι οι εν Αθήναις εργολάβοι κηδειών και οι εν Χανίοις.

Τα έξοδα των στεφάνων, τα οποία φυσικά κατέβαλον οι καταθέσαντες ή οι δώσαντες την εντολήν οργανισμοί, δημοί και κοινότητες υπολογίζονται εις 2 εκατομμύρια δραχμών, εκτός των εξόδων κινήσεως αυτών που μετέβησαν εις Χανιά να καταθέσουν. Τα έξοδα αυτών, δεδομένου ότι κατ' ελάχιστον υπολογισμόν ήσαν τρισχίλια πρόσωπα (διμελείς και τριμερείς αντιπροσωπεΐαι) πιστεύεται ότι ανήλθον τα τρία εκατομμύρια δραχμών, αν λογαριάσῃ κανείς ότι κάθε ένας εξ αυτών εξόδευσε το ολιγώτερον από ένα χιλίοδραχμον. Πέντε λοιπόν εκατομμύρια δραχμών μόνον διά στεφάνους και την κατάθεσιν των. Είναι γεγονός ακόμη ότι κατά το τελευταίον τετραήμερον συνέρρευσαν περί τας 100 χιλιάδας προσώπων εκ του εσωτερικού της Κρήτης και της λοιπής Ελλάδος εις τα Χανιά, ώστε τα εξοδευθέντα εν Χανίοις χρήματα – αν θελήσωμεν να καταβιβάσωμεν τα έξοδα του καθενός εις 750 δρχ. μόνον – πράγμα αδύνατον – υπολογίζονται το ολιγώτερον 7 εκατομ. δραχμών. Όλοι εψώνισαν κάτι ως ενθύμιον. Τα φημισμένα ανθότυρα της Κρήτης, τα ολόχρυσα πορτοκάλλια της κτλ. Όστε κρουνοί χρυσού εξ αφορμής της κηδείας του Βενιζέλου εσκορπίσθησαν εις τα Χανιά.

Ε. ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΩΛ ΝΟΡ*

ΒΡΑΔΥΝΗ
Τετάρτη,
18 Μαρτίου 1936

Σατυρικός στίχος

ΚΑΙ ΤΩΡΑ;
Και τώρα τι θα γίνωμεν χωρίς τον
Βενιζέλον;
Άχαρι προμηνύεται και ζοφερόν το
μέλλον.
Ανάγκη ν' αποκτήσωμεν ευθύς αμέσως,
άλλον και να τον καταστήσωμεν, όπως
αυτός, μεγάλον.

Άειντε λοιπόν. Εν βήμα εμπρός,
όποιον βαστά η καρδιά του
να πάρη αυτό το παρελθόν και να το
κάμη μέλλον
με όλα του τα ελαττώματα και την
παλληκαριά του
Ο Βενιζέλος πέθανε! Ζητούμεν Βενιζέλον!

*Ο Πωλ Νορ (Νίκος Νικολαΐδης) (1899 - 23
Απριλίου 1981) ήταν Έλληνας δικηγόρος, δη-
μοσιογράφος, ποιητής, συγγραφέας, εκδότης και
περισσότερο γνωστός ως επιθεωρησιογράφος.

Πώς είδεν ένας επίλεκτος Κρης τον συμπατριώτην του Ελευθέριον Βενιζέλον

ΠΟΙΟΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙ ΥΠΗΡΞΕΝ Ο ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. - ΕΒΑΡΥΝΕΤΟ ΜΕ ΣΤΙΓΜΑΤΑ ΨΥΧΟΠΑΘΕΙΑΣ;
- ΤΙ ΑΠΕΔΕΙΚΝΥΕΝ Η ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΟΥ

ΑΙ ΛΗΣΜΟΝΗΜΕΝΑΙ ΣΚΕΨΕΙΣ ΤΟΥ ΑΕΙΜΝΗΣΤΟΥ Χ. ΧΡΙΣΤΟΥΛΑΚΗ

Η «Εθνική» νομίζει ότι δεν έχει δι-
καίωμα να λησμονήσει το παρελθόν.
[...]

Υπήρξεν όμως και άλλος επίλεκτος
Κρής, μεταξύ πολλών, κατήγορός
του. Ο αείμνηστος Χρήστος Χρη-
στουλάκης, είχε γράψει ένα βιβλίο
περί αυτού, μίαν ψυχογραφίαν του,
η οποία εδημοσιεύθη πρώτον εις την
τότε εκδιδομένην «Πολιτικήν Επι-
θεώρησιν» του Ίωνος Δραγούμη,
του οποίου υπήρξεν ειλικρινής φίλος
και πιστός σύντροφος εις τον αγώνα
του. Μάλιστα ο Δραγούμης είχε
αναθέσει εις αυτόν την διεύθυνσιν
του υπερόχου εκείνου πολιτικού πε-
ριοδικού.

Εκεί, λοιπόν, εδημοσιεύθη πρώτον
η μελέτη του αειμνήστου συγγραφέ-
ως, ο οποίος κατόπιν μετά το 1920
ανέλαβε την διεύθυνσιν του Πολιτι-
κού Γραφείου της Κυβερνήσεως Δη-
μητρίου Γούναρη.

Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΚΑΙ Η ΜΟΡΦΩΣΙΣ ΤΟΥ

[...] Διανοητικώς εξεταζόμενος ο
Βενιζέλος παρουσιάζει έκτακτον γορ-
γότητα αντιλήψεως, πνευματικήν
ευστροφίαν, πεζήν αλλά κυριολε-
κτούσαν ευφράδειαν, και γενικώς
εξαιρετικήν νοημοσύνην. Συνοπτικώς
δύναται τις να ειπή ότι έχει οξύ γυ-
ναικεόν πνεύμα. [...] Αλλ' ακριβώς εκ
της διανοητικής του ταύτης θηλυ-
κότητος εξηγούνται και αι ελλείψεις
των ανωτέρων πνευματικών λει-
τουργιών. Όπως αι γυναίκες, έχει α-
κριβές το αίσθημα της γύρω αισθη-
της πραγματικότητος. [...]

Και τέλος, όπως αι γυναίκες, στε-
ρείται ανωτέρας δημιουργικής φα-
ντασίας. Η έλλειψις ταύτης, έχουσα
άμεσον σχέσιν με την ανωτέρω εκτε-
θείσαν ανικανότητα εσωτερικής θε-
ωρήσεως των πραγμάτων, δεν είναι
όσον φαίνεται εκ πρώτης όψεως
αναξία λόγου δι' ένα ανώτερον πο-
λιτικόν. [...]

ΑΙ ΑΠΕΡΙΓΡΑΠΤΟΙ ΜΕΤΑΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ

Έλθωμεν τώρα εις την ψυχικήν αυ-
τού σύνθεσιν. Άλλοτε εγράψαμεν διά
τον παθολογικόν ψυχικόν σχηματισμόν
του (υπονοεί το άρθρον υπό τον τίτλον
«Ο μανιακός») εκ δηλούμενον διά
ενεργητικής και παθητικής μανίας
καταδιώξεως με πολλά εκ των ιδιάζο-
ντων αυτής γνωρισμάτων. Βαρέα στίγ-
ματα ψυχοπαθείας ευρίσκομεν και
εις τινα μέλη της οικογενείας αυτού, και
ο ίδιος, μάλιστα εις στιγμάς νευρικής
διεγέρσεως, κατέχεται από το γνωστον
τίκ, μολονότι το τοιούτον δεν έχει βα-
ρείαν ψυχοπαθολογικήν σημασίαν.
Επίσης εκάμαμεν λόγον περί της πα-
ρορμητικότητος των πράξεών του, και
της υστερικής αυτού υποβολιμότη-
τος. Ο Βενιζέλος και φυσιογνωμικώς
ακόμη είναι τύπος υστερικός. Ούτως,
όχι μόνον το πνεύμα του, αλλά και η
ψυχή του έχει πολλήν θηλυκότητα
εκδηλουμένην διά μεγάλων λειτουρ-
γικο-ψυχικών υστερικών ταραχών και
άκρας υποβολιμότητος. [...]

Υπάρχει και έν' άλλο βαθύ γνώρισμα
της ψυχής αυτού. Αύτη είναι τελείως
πρωτογενής (primitive). Το τοιούτον
ίσως φανή παράδοξον εις πολλούς άλλ'
εις την Κρήτην, η ψυχική πρωτογένεια
είναι τι σύνηθες και καταπληκτικόν διά
τον βαθμόν της. Και την ιδιότητα ταύ-
την βεβαίως ο Βενιζέλος έχει κληρο-
νομήσει εκ της κρητικής αυτού ρίζης.
Όποιος δεν έχει προσέξει τούτο, θα
ηδύνατο ελλόγως να υποστηρίξη ότι ο
Βενιζέλος είναι τύπος εγκληματικός.
Διόλου. Εις την Κρήτην τύποι με
εγκληματικά στίγματα είναι σχεδόν
ανύπαρκτοι. Και όμως δεν είναι πολ-
λοί οι κάτοικοι της υπαίθρου χώρας,
όσοι δεν εγκλημάτησαν εις την ζωήν
των. Κατά τούτο μόνον δικαιώνουν την
εγκληματολογίαν, υποστηρίζουσιν ότι
η ψυχή των εγκληματιών παραμένει οι-
ονεί στάσιμος εις την παιδικήν της ηλι-
κίαν, ότι οι Κρητικοί, της δυτικής μά-
λιστα Κρήτης, είναι σχεδόν όλοι ψυ-
χικώς παιδιά. Έχουν την αγαθότητα και
την κινητικότητα και την σκληρότητα
και την πονηρίαν και την ηθικήν
αδιαφορίαν του μικρού παιδιού. Και
τοιούτος είναι ο Βενιζέλος. Δεν είναι
ούτε ηθικός ούτε ανήθικος είναι ηθι-
κώς τελείως αδιάφορος (moral). Και διά
τούτο διέπραξε τόσα πολιτικά εγκλή-
ματα και υπέπεσεν εις τόσας παρα-
βάσεις της πολιτικής ηθικής μετά της
ελαφροτέρας καρδιάς. Διότι τί θα ειπή
ηθικός δισταγμός το αγνοεί.

Άλλη εικόνα με χιλιάδες κόσμο στο λιμάνι

ΕΘΝΟΣ

Κυριακή, 22 Μαρτίου 1936

Επεισόδια κατά τα σημερινά Τρισάγια

ΑΠΗΓΟΡΕΥΘΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΡΑΦΗΝΑΝ...

Θλιβερά επεισόδια εσημειώθησαν σήμερα το πρωί εντός του ναού «Πάντων Βασίλισσα» της Ραφήνας και καθ' ήν ώραν εψάλλετο υπό των κατοίκων τρισάγιον υπέρ αναπαύσεως της ψυχής του Ελευθερίου Βενιζέλου.

Τα επεισόδια προέκάλεσεν ο αστυνομικός σταθμάρχης Ραφίνας ενωμοτάρχης Ι. Στασινόπουλος, όστις, ακολουθούμενος και υπό των χωροφυλάκων του αστυνομικού σταθμού, εισέβαλεν εντός του ναού και προέβη εις την βιαίαν διάλυσιν του εκκλησιασματος. Εις την ενέργειάν του αυτήν ο ενωμοτάρχης προέβη με τον ισχυρισμόν ότι οι κάτοικοι της Ραφήνας δεν του εξήτησαν την άδειάν του διά την τέλεσιν τρισαγίου...

Εις τον ναόν του Τιμίου Σταυρού των Ν. Κυδωνιών (Αιγάλεω) εψάλη σήμερα Τρισάγιον παρουσία όλων των κατοίκων του συνοικισμού. Όταν εψάλλετο το «αιωνία η μνήμη» ο πρόεδρος της εκκλησιαστικής επιτροπής διέταξε δύο παιδιά να κτυπήσουν πενθίμως την καμπάναν. Τούτο εξηρέθισε τον ενωμοτάρχην Κουτσοχέραν, όστις συνέλαβε και εξυλοκόπησε τα δύο παιδιά, προκαλέσας την γενικήν αγανάκτησιν των κατοίκων.

Γ. Φαρμακίδης

ΕΘΝΟΣ

Σάββατον, 28 Μαρτίου 1936

Στο σπίτι του

ΧΑΝΙΑ, 27 Μαρτίου.

(Του απεσταλμένου συνεργάτου μας).

Πώς να μην νοιώσω κανείς τον πίο εσώψυχο συγκλονισμό όταν μπαίνει σ' αυτό το θλιμμένο σπίτι της Χαλέπας και πνίγεται μέσα στις αναμνήσεις που άφησε ανεξίτηλες και στο τελευταίο μικρό παιδάκι που χάιδεψε με το άσβυστο χαμόγελό του Εκείνος! Μπαίνω στην κάμαρά του. Το γραφείο του με σκόρπια απάνω χειρόγραφα, βιβλία, επιστολές, μου δίνει την εντύπωση πως έφυγε από δω λίγα λεπτά πριν κι από στιγμή σε στιγμή θ' ανοίξη η πόρτα και θα τον δώ μπροστά μου. Με συνοδεύει ένας αγαπημένος του έμπιστος φίλος:

- Είνε όλα εδώ μέσα όπως τ' άφησε... ανέγγιχτα, μου λέει...

Βηματίζουμε και μιλάμε σιγά σαν οδηγημένοι από μια υποσυνείδητη δύναμι, σα να προσέχουμε μήπως τάραξουμε τη γαλήνη του...

- Κάπου εδώ κοντά μας θα είναι κι Εκείνος... λέει ο έμπιστος φίλος του.

Και μου διαβάζει το τελευταίο γράμμα που έλαβε. Είνε και το τελευταίο που έγραψε. Εταχυδρομήθηκε στο Παρίσι λίγες ώρες πριν εκείνος προσβληθή. Με την γνωστή λεπτή του φρασεολογία ευχαριστεί θερμά τον φίλο του για τις υπη-

ρεσίες που προσέφερε στο Γυμναστήριο και σε άλλα τοπικά ζητήματα των αγαπημένων του Χανίων και συνιστά στην έμπιστη οικονόμο του - που έχει μαζί του από δεκατριών χρονών - να περιποιηθή τον κ. Ηλιάκη και να του προσφέρει στο πρόγευμα εκτός από το γάλα και βούτυρο και φρούτα!

Όλα τα σκεπτότανε, όλα τα πρόφταινε, όλα τον απασχολούσαν! Από το σοβαρότερο εθνικό πρόβλημα ως τη μικρότερη ιδιωτική λεπτομέρεια...

Από την ταρατσα, ο ευγενικός φίλος μου δείχνει ένα μικρό καταπράσινο αμπελάκι.

Το λάτρευε! Μου λέει. Διαρκώς μας μιλούσε γι' αυτό και το περιποιότανε και το καμάρωνε...

Από το ένα θέμα πέφτουμε άξαφνα στο άλλο. Κάθε βλέμμα, κάθε βήμα είναι κι εντύπωση.

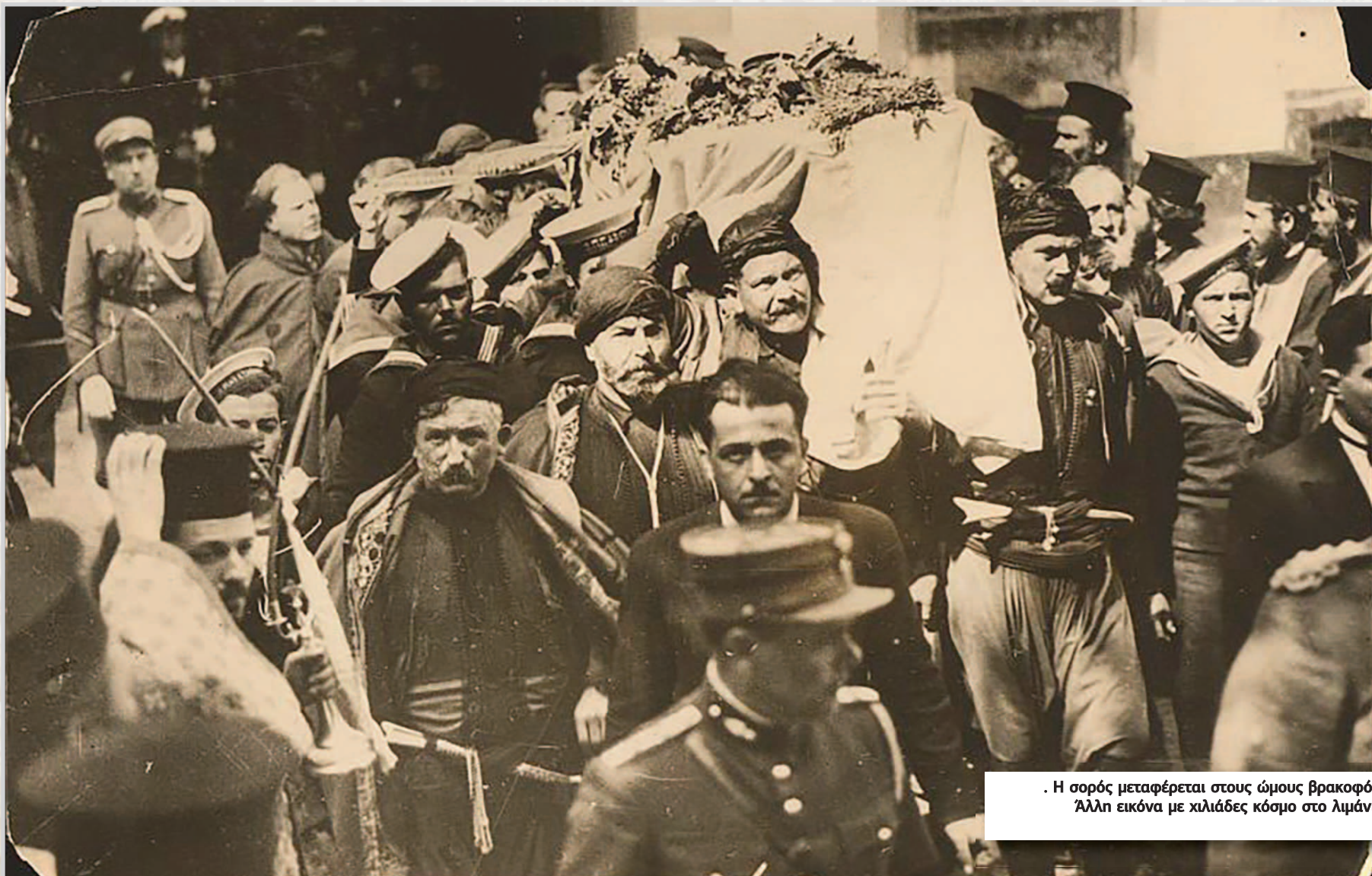
- Ελάτε να δήτε το δωμάτιο που εργαζότανε πολλές φορές...

Είν' ένα μικρό δωματιάκι μ' ένα μαύρο μεταξοντυμένο ντιβάνι κι ένα γραφειάκι. Το χρησιμοποιούσε η κυρία Βενιζέλου, μα κι Εκείνος πολλές φορές κλεινότανε εδώ μέσα διά να γράψη ένα άρθρο...

- Όταν φιλοξενούσε κανένα, κοιμόταν εδώ! Μου λέει η οικονόμος.

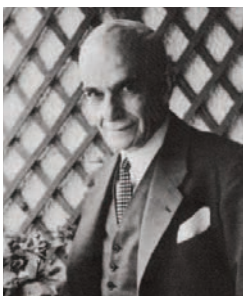
Άφινε το κρεβάτι του και κοιμότανε στο ντιβανάκι...

Δ. Κ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

Η σορός μεταφέρεται στους ώμους βρακοφόρων Άλλη εικόνα με χιλιάδες κόσμο στο λιμάνι

Πορεία προς την Χαλέπα

του
Γεωργίου Βλάχου*

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Κυριακή, 22 Μαρτίου 1936

Το παράθυρον δια τον θάνατον του Ελ. Βενιζέλου

Πρέπει να το εννοήσωμεν καλά όλοι ότι ο Ελευθέριος Βενιζέλος απέθανε και ότι έχομεν αποθάνει όλοι μαζί του. Βενιζελικοί, Αντιβενιζελικοί, παρελθόν, παρτάξεις, κίνδυνοι, παθήματα και τίτλοι του καθενός μας, έπαθον όλα εγκεφαλικόν έμβολήν και, αν δεν απέθανον όλα, ψυχορραγούν. Και η μία Ελλάς η οποία κλαίει τον άνθρωπόν της και η άλλη η οποία δεν κα-

ταράται εξ ευπρεπείας τον διώκτην της, όσον αν καταθέτουν άνθη η μία, ακάνθας η άλλη, πρό της σορού του, όσον αν πολιορκούν τον νεκρόν και όσον αν παρουσιάζονται ως αρνούμεναι ν' αποσπασθούν του φερέτρου του, κατά βάθος δεν ζητούν τίποτε καλύτερον και αι δύο παρά να επιστρέψουν από το Νεκροταφείον, ν' ανοίξουν του οίκου των

τα παράθυρα, και να σταθούν εκεί, ελεύθεροι, αμέριμνοι διά ν' αναπνεύσουν. Διότι ο Ελευθέριος Βενιζέλος, όπως δήποτε και αν υπ' έχθρων και φίλων χαρακτηρίζεται, υπήρξε πάντοτε βαρύς αρχηγός διά τους μέν, τρομακτικός κίνδυνος διά τους άλλους. Άνθρωπος ο οποίος, από της ημέρας καθ' ην παρουσιάσθη μέχρι της ημέρας κατά την οποίαν εξέλιπε, εδημιούργει μόνος την Ιστορίαν την οποίαν οι άλλοι Έλληνες έκαλούμεθα είτε ως αντίπαλοι, είτε ως συστρατιώται, να ζήσωμεν...

Γ.Α.Β.

* Ο Γεώργιος Βλάχος ήταν δημοσιογράφος, εκδότης και θεατρικός συγγραφέας. Υπήρξε ο ιδρυτής και εκδότης της εφημερίδας «Η Καθημερινή».

“ Ίσως να είχαν δίκιο που έβαλαν την αγάπη στα βιβλία. Ίσως δε θα μπορούσε να ζει πουθενά αλλού. ”

Ουίλιαμ Φώκνερ

Εκδόσεις των “Χ.ν.” και του Μουσείου Τυπογραφίας

Το ηλεκτρονικό μας βιβλιοπωλείο

shop.haniotika-nea.gr

του
Σπύρου Μελά*

ΕΛΕΥΘΕΡΟΝ ΒΗΜΑ

Παρασκευή, 20 Μαρτίου 1936

Ο μεγάλος νεκρός Τα κλειδιά του μίσους

λάδα.

Και αυτός είναι ο κύριος κόμπος του μεγάλου εθνικού δράματος: Ο Ελευθέριος Βενιζέλος έβαζε όλο το βάρος της ζωής στην πράξη... Αυτοί χόρταιναν με λόγια. Κάτι περισσότερο: Έπαιρναν τα λόγια για πράξη.

Ο Βενιζέλος ήταν κοιμμένος από το μέταλλο των μεγάλων πραγματοποιιών, αυτοί ήταν ονειροφάγοι. Δυο κόσμοι θανάσιμα εχθρικοί – ως ψυχοσύνθεσις, διανόησις, ηθική - διεγράφοντο αντιμέτωποι. Μπορούσε να τους δη σκιτσαρισμένους κανείς στην Ελλάδα και την Κρήτη. Η Κρήτη έπραττε, η Ελλάς φλυαρούσε. Η Κρήτη επαναστατούσε. Και η Ελλάς έκανε παιδιάστικους και ντροπιασμένους πολέμους ή εθνικά μνημόσυνα, όπου ο μακαρίτης Ρεπούλης - είχε τόσο λίγη δουλειά - μιλούσε τέσσερες ώρες, στον άη Γιώργη τον Καρύτση, περί του αειμνήστου Κωνσταντίνου Παλαιολόγου!

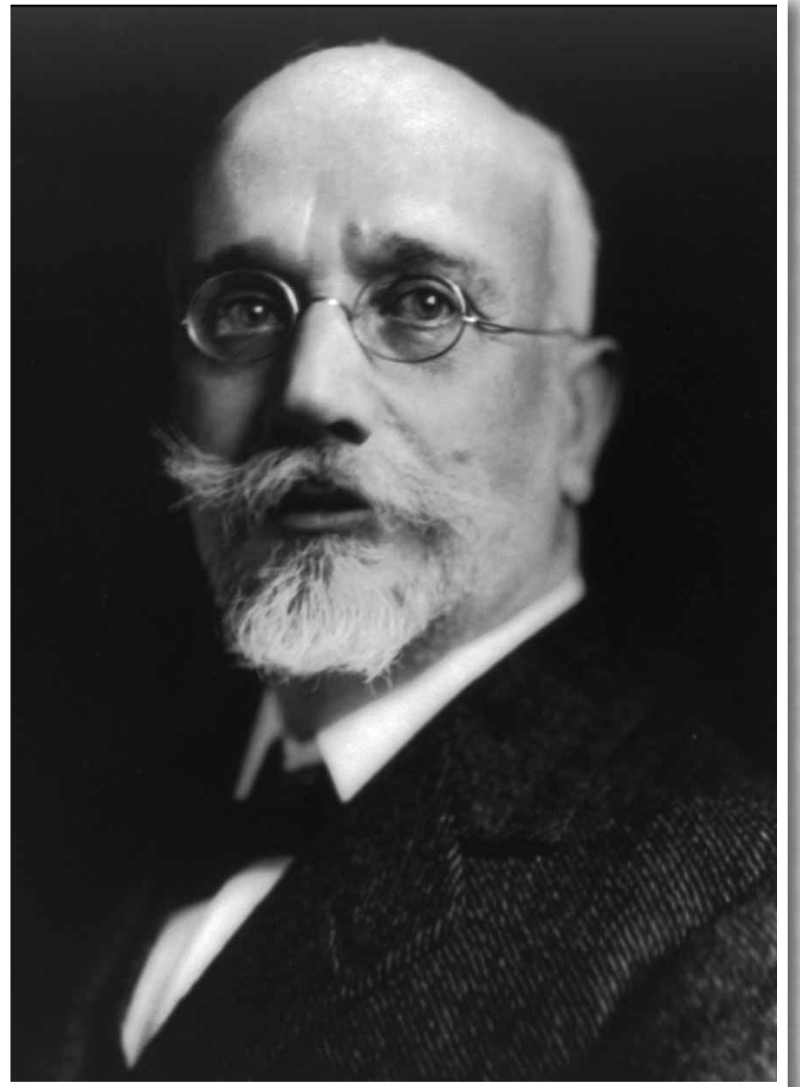
-Είσαστε τζιτζίκια π' ανάθεμά σας! Μού ξεπν, επάνω σ' ένα ξέσπασμά του, ο Βενιζέλος, από τις πρώτες μέρες που τον γνώρισα στην Κρήτη.

Και ήλθε να επιβάλει σιωπή στα τζιτζίκια. Και να εγκαινιάσει τη μεγάλη περίοδο των έργων.

ΣΠΥΡΟΣ ΜΕΛΑΣ

Νοσοκομείο «Ευαγγελισμός»

* Ο Σπύρος Μελάς δημοσιογράφος, συγγραφέας, δραματουργός, σκηνοθέτης και ιδρυτής θιάσων, εκδότης και ακαδημαϊκός. Υπήρξε μία από τις πιο παραγωγικές φυσιογνωμίες των γραμμάτων με μακρόχρονη θητεία και πολύμορφη δραστηριότητα στον πνευματικό κόσμο της εποχής του μεσοπολέμου.

ΝΕΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

Πέμπτη, 19 Μαρτίου 1936

Ο Βενιζέλος απέθανε από την νοσταλγία

ΝΟΕΡΩΣ ΕΖΟΥΣΕ ΣΤΗ ΧΑΛΕΠΑ ΕΓΡΑΦΕ 3-4 ΦΟΡΑΣ ΤΗΝ ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΣΤΟΝ κ. ΗΛΙΑΚΗΝ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ.

Ο Ελευθέριος Βενιζέλος απέθανε από την νοσταλγία του. Την νοσταλγία του σπιτιού του, του κήπου του, των «ανθώνων» του. Την νοσταλγία του Κρητικού ήλιου, που ενοσταλούσε μέσα στη μολυβιά ατμόσφαιρα της Γαλλικής πρωτευούσης. [...] Είναι γεγονός ότι η νοσταλγία αυτή ήταν φοβερή αρρώστεια που ωδήγησε τον Βενιζέλο στον θάνατο.

Τους τελευταίους δύο μήνες ο Βενιζέλος φαινομενικά μόνον εξούσε στο Παρίσι. Νοερώς ήταν στη Χαλέπα. Τρεις, τέσσερες φορές κάθε εβδομάδα, έγραφε πολυσέλιδα γράμματα στο στενό φίλο του κ. Ι. Ηλιάκη, εις τον οποίον είχε αναθέσει την επισκευή – καλλίτερα την πλήρη μεταμόρφωση του σπιτιού του. Και σ' όλα αυτά τα γράμματα έδινε λεπτομερείς οδηγίες για όλα και για τα παραμικρότερα πράγματα.

Κάνοντας κατάχρηση τις ευγενείας του κ. Ηλιάκη, επεμείναμε και επήραμε μερικά αποσπάσματα από τις επιστολές του που έχει στείλει ο Βενιζέλος με οδηγίες για το σπίτι τις Χαλέπας και τον κήπο. Διαβάζοντας κανείς τις επιστολές αυτές βλέπει ζωηρότατα τη μεγάλη νοσταλγία που είχε καταλάβει τον Βενιζέλο για το σπίτι του.

Σ' ένα από τα γράμματα αυτά του γράφει:

«Ο κήπος φαίνεται θαυμάσιος αν και ακόμη δεν εφύτρωσαν όλα τα άνθη. Μπράβο σου.

Ευρισκόμενος τις στο χειμωνιάτικο Παρίσι σε ζηλεύω για τον ωραίο ήλιο που θα σε περιλούει και ακόμη περισσότερο διά τις θαυμάσιες βρούβες που θα καταβροχθίζης καθημερινώς...»

Το γράμμα αυτό του Βενιζέλου ήταν απάντησις σ' ένα προηγούμενο γράμμα του κ. Ηλιάκη, εις το οποίο ούτος του έγραφε:

«Τις βρούβες τις εφύτεψα και επηρα σπόρον. Κι έτσι θα έχη άφθονες όψιμες που θα μπορής να τις έχης και τον Ιούνιο, αν έλθης τότε. Εν τω μεταξύ θα τις τρώγω εγώ. Αλλ' από την περιγραφή που θα σου κάνω του ανθώνος τον Απρίλιο, ως ελπίζω, είναι αδύνατον να συγκρατηθής και λάβε τα μέτρα σου διά να ετοιμασθής δια την επιστροφήν σου...».

Κόσμος έξω από το σπίτι της Χαλέπας

ΝΕΟΣ ΚΟΣΜΟΣ
Παρασκευή, 20 Μαρτίου 1936

Η τελευταία επιστολή που έγραψε ο Ελ. Βενιζέλος από το Παρίσι

«ΤΟ ΠΟΤΙΣΜΑ ΤΟΥ ΚΗΠΟΥ»

Η τελευταία επιστολή που έγραψε ζωντανός ο Βενιζέλος... Οκτώ γεμάτες μεγάλες σελίδες, γραμμένες με το χέρι του... Και οι οκτώ σελίδες όλο οδηγίες προς τον Ηλιάκη για το σπίτι του στην Χαλέπα.

Η τελευταία αυτή επιστολή παίρνει έτσι αόριστα, χάρις στην επιστημότητα αυτή, κάποια μορφή διαθήκης –διαθήκης εις την οποίαν όλες οι σκέψεις του Βενιζέλου στρέφονται στο πατρικό του σπίτι...

Παρίσι 10 Μαρτίου
Αγαπητέ Γιάννη,

Για το ντεπόζιτο του νερού επαναλαμβάνω την γνώμην ότι δεν χρειάζεται να τοποθετηθῇ δεύτερο ντεπόζιτο εις το υπερώο. Η Αναστασία εἶνε υπερβολική όταν λέγει ότι το υπάρχον εκεί ντεπόζιτο δεν επαρκεί ούτε διά την λάτρα του σπιτιού...

Ημπορείς, λοιπόν, να είσαι ήσυχος ότι το υπάρχον ντεπόζιτο επαρκεί διά την λάτρα του σπιτιού. Ἐκείνο που χρειάζεται εἶνε να κατασκευάσωμε, όπως σου έγραψα στο τελευταίο γράμμα μου, ένα ντεπόζιτο εις την Ν.Α. γωνίαν του κήπου και την Ν.Δ. γωνίαν της πρώτης πεζούλας που εἶνε το μικρό σπίτι. Από αυτό το ντεπόζιτο θα γίνῃ η σωλήνωσις εντός του κήπου πρὸς τους δύο ανθώνας, τους οποίους θα ποτίζωμε με το λάστιχο που θα βιδώνεται εις τας σωληνώσεις αυτάς.

Ἐπίσης χρειάζεται να τοποθετήσωμε, κατάλληλο μοτεράκι εις την στέρνα διά να στέλνῃ το νερό εἰς τό ντεπόζιτο του ποτίσματος. Δεν έχω,

άλλως τε, αντίρρῃσι αν το νομίζης αναγκαίον, να ημπορή το ίδιο το μοτεράκι να στέλνῃ το νερό και εις το ντεπόζιτο της οροφῆς που εἶνε για την λάτρα του σπιτιού ώστε να καθησυχάσῃ η Αναστασία ότι εις περίπτωσιν πού ἡ

λάτρα του σπιτιού θα εξατλήσῃ το ντεπόζιτο της οροφῆς να ημπορούμε να στείλωμεν με την αντλία του μοτέρ όσο νερό θέλουμε εις το ειρημένο ντεπόζιτο. [...] Το μοτεράκι επομένως που θα τοποθετήσουμε στη στέρνα για ν' αντλή

το νερό της θα μπορῇ να στέλνῃ το νερό κανονικῶς μεν εις το ντεπόζιτο που θα εἶνε στο κήπο, εξαιρετικῶς δε όταν θέλωμεν εις το ντεπόζιτο της οροφῆς.

Η βενζινακάτος που μετέφερε τη σορό του Βενιζέλου στη προκυμαία των Χανίων. 27 Μαρτίου 1936

Χανιώτικα νέα

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ:
ΧΑΝΙΩΤΙΚΑ ΝΕΑ - ΕΚΤΥΠΩΤΙΚΗ Α.Ε.

ΙΔΡΥΤΗΣ: Γιάννης Ε. Γαρεδάκης

ΕΚΔΟΤΗΣ: Μανώλης Α. Γαρεδάκης

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Παρασκευάς Ν. Περάκης

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ "ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ":
Ελευθερία Μ. Κουμή

ΣΥΝΤΑΞΗ: Γιάννης Λυβιάκης,
Γιάννα Μαρουλοσφάκη

ΡΕΠΟΡΤΑΖ: Ηλίας Κάκανος,
Γιώργος Κώνστας, Δημήτρης Μαριδάκης,
Φανή Νικηφοράκη, Βασιλική Τωμαδάκη, Ελένη Φουντουλάκη

ΑΘΛΗΤΙΚΑ: Γιώργος Δρακάκης
ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ: Νεκτάριος Κακατσάκης

ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Γεωργία Αδίκημενάκη,
Δέσποινα Βάλλα, Νίκη Ξυφανταράκη

ΠΙΣΕΤΕΣ: Hussein Rajaiftikhar
Γιάννης Περάκης, Γιώργος Στεφανάκης

ΣΥΝΤΑΞΗ:
Εμπορικό Κέντρο "Ερμής" (Μπουνιαλή)
τηλ. 2821051003 - 6, fax 2821051007
e-mail: info@haniotika-nea.gr

ΓΡΑΦΕΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ:
Καραϊσκάκη 49
τηλ. 2821070563 - 6,
FAX 2821091900

ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΟ ΤΜΗΜΑ:
Εύα Κουμή
τηλ.: 2821070.563 - 6,
FAX 2821091900
e-mail: ads@haniotika-nea.gr

 www.haniotika-nea.gr

 [haniotika.nea](https://www.facebook.com/haniotika.nea)

 [HaniotikaNea](https://twitter.com/HaniotikaNea)

 [haniotikanea](https://www.instagram.com/haniotikanea)

 [haniotikanea](https://www.youtube.com/haniotikanea)